

POKYNY PRO SPRÁVNOU PRAXI

na základě

*Úmluvy ze dne 25. října 1980
o občanskoprávních aspektech
mezinárodních únosů dětí přijaté
Haagskou konferencí o mezinárodním
právu soukromém*

ČÁST VI
USTANOVENÍ ČL. 13 ODST. 1 PÍSM. b)

Vydala
Haagská konference o mezinárodním právu soukromém
Stálý výbor
Churchillplein 6b ¶2517 JW Den Haag ¶Nizozemsko

 +31 70 363 3303¶

 +31 70 360 4867

secretariat@hcch.net
www.hcch.net

Předmluva

Je mi velkým potěšením, že mohu u příležitosti 40. výročí uzavření *Úmluvy ze dne 25. října 1980 o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí* představit část VI Pokynů pro správnou praxi na základě Haagské úmluvy o únosech dětí z roku 1980, která se zabývá jedním ze zásadních ustanovení této Úmluvy: ustanovením čl. 13 odst. 1 písm. b) (výjimka týkající se vážného nebezpečí újmy).

Účelem této publikace je poskytnout pokyny soudcům, ústředním orgánům, právním zástupcům a dalším odborníkům působícím v oblasti mezinárodního práva rodinného, kteří se setkávají s uplatňováním čl. 13 odst. 1 písm. b) Úmluvy o únosech dětí z roku 1980. Toto ustanovení stanoví jednu z výjimek pro bezodkladný návrat dítěte podle této Úmluvy. Stále častější využívání této námitky v posledních letech v případech únosů dětí, jakož i vzrůstající obavy odborné veřejnosti, že nesprávné uplatňování tohoto ustanovení ohrozí citlivou rovnováhu, již se díky Úmluvě o únosech dětí podařilo nastolit, vedly Radu pro obecné záležitosti a politiku, která je řídícím orgánem Haagské konference o mezinárodním právu soukromém, k tomu, aby pověřila Stálý výbor, aby s pomocí pracovní skupiny složené ze širokého spektra vnitrostátních odborníků, vypracoval pokyny pro správnou praxi, pokud jde o výklad a uplatňování čl. 13 odst. 1 písm. b) této Úmluvy.

Rád bych při této příležitosti vyslovil poděkování všem, kteří přispěli k vypracování a dokončení těchto pokynů. Zvláštní poděkování patří v první řadě všem početným členům uvedené pracovní skupiny (úplný seznam členů je k dispozici v pokynech), zejména ctihodné soudkyni Dianě Bryantové, která předsedala pracovní skupině již od jejího prvního zasedání v roce 2013. Odborné poradenství, bezvýhradné odhodlání a trpělivost soudkyně Bryantové měly zásadní význam pro úspěšné dokončení těchto pokynů. Rád bych rovněž upřímně poděkoval všem zaměstnancům a početným stážistům Stálého výboru, kteří se na tomto projektu v jeho průběhu postupně podíleli. Na základě řádné a osvědčené praxe Haagské konference o mezinárodním právu soukromém byly tyto pokyny pro správnou praxi předloženy ke schválení jejím členům. Skutečnost, že tyto pokyny schválilo všech (tehdejších) 83 členů Haagské konference o mezinárodním právu soukromém, nad veškerou pochybnost posiluje jejich směrodatnost jakožto sekundárního zdroje informací o fungování Úmluvy.

Je naprosto zásadní, aby všichni odborníci, ať již se zabývají případy mezinárodních únosů dětí pravidelně – doslova denně – nebo se s nimi setkají jen jednou za život, měli k dispozici nezbytné nástroje umožňující pomáhat dětem a rodinám, které se do těchto vysoce kritických situací dostanou. Doufáme, že takový nástroj nyní odborníci, zejména soudci, naleznou v této publikaci, která jim poslouží jako pomůcka umožňující citlivý rozbor výjimky týkající se vážného nebezpečí újmy. Jejich schopnost informovaně a rychle rozhodnout o navrácení dítěte je naprosto zásadní. Užitečné pokyny, které jim pomohou při řešení případů, kdy byla vznesena námitka podle čl. 13 odst. 1 písm. b), zde naleznou i ústřední orgány a další odborníci. Další konkrétní příklady uplatnění tohoto ustanovení v konkrétních případech poskytnou čtenářům rozhodnutí uvedená v těchto pokynech, s nimiž se lze seznámit rovněž v databázi Haagské konference o mezinárodním právu soukromém obsahující judikaturu týkající se mezinárodních únosů dětí (INCADAT).

Vzhledem k těmto okolnostem jsem přesvědčen, že tato významná publikace přispěje k lepšímu fungování a jednotnějšímu uplatňování čl. 13 odst. 1 písm. b) Úmluvy o únosech dětí – v zájmu dětí a rodin na celém světě.

Christophe Bernasconi | *generální tajemník*

Obsah

SLOVNÍČEK POJMŮ	7
ÚVOD	13
I. Ustanovení čl. 13 odst. 1 písm. b) jako součást rámce Úmluvy z roku 1980.....	19
1. Zásada: navrácení dítěte	21
a. Účel a základní pojmy Úmluvy.....	21
i. Přemístění nebo zadržení je protiprávní, pokud bylo porušeno právo péče o dítě	21
ii. Protiprávní přemístění nebo zadržení je pro dítě škodlivé	21
iii. Orgány státu obvyklého bydliště mají optimální předpoklady pro rozhodování o péči o dítě a o styku s ním	22
b. Rozhodnutí o navrácení dítěte: nejedná se o určení péče o dítě.....	22
c. Souhrnné řízení o navrácení dítěte	22
d. Spolupráce mezi smluvními stranami	23
e. Povinnost nařídit bezodkladné navrácení dítěte	23
f. Omezené výjimky z povinnosti nařídit bezodkladné navrácení dítěte	24
g. Restriktivní výklad výjimek	24
2. Ustanovení čl. 13 odst. 1 písm. b) – pochopení výjimky týkající se vážného nebezpečí	25
a. Tři typy „vážného nebezpečí“	25
b. Vážné nebezpečí pro dítě	26
c. Úroveň „vážného nebezpečí“	26
d. „Výhledová“ výjimka týkající se vážného nebezpečí.....	26
II. Ustanovení čl. 13 odst. 1 písm. b) v praxi.....	29
1. Posuzování výjimky týkající se vážného nebezpečí	31
a. Postupná analýza	31
b. Ochranná opatření	34
c. Praktická opatření	35
d. Procesní a důkazní pravidla	36
i. Důkazní břemeno	36
ii. Omezení informací a důkazů v otázce navrácení.....	36
iii. Přípustnost informací o sociálním postavení dítěte	36
iv. Přípustnost návrhu na navrácení a přiložených dokumentů	37
2. Příklady tvrzení, která lze uplatnit podle čl. 13 odst. 1 písm. b).....	37
a. Domácí násilí proti dítěti a/nebo rodiči, který dítě odvezl	37
b. Hospodářské nebo vývojové znevýhodnění dítěte po návratu.....	39
c. Nebezpečí spojená s okolnostmi ve státě obvyklého bydliště	41
d. Nebezpečí související se zdravím dítěte	41
e. Odloučení dítěte od rodiče, který dítě odvezl, v případě, že by rodič, který dítě odvezl, nebyl schopen nebo ochoten vrátit se do státu obvyklého bydliště dítěte	42
i. Trestní stíhání rodiče, který dítě odvezl, ve státě obvyklého bydliště dítěte v důsledku jeho protiprávního přemístění nebo zadržení	43
ii. Imigrační problémy, kterým čelí rodič, který dítě odvezl	44

	iii.	<i>Nemožnost účinného přístupu ke spravedlnosti ve státě obvyklého bydliště</i>	45
	iv.	<i>Zdravotní nebo rodinné důvody týkající se rodiče, který dítě odvezl</i>	45
	v.	<i>Jednoznačné odmítnutí navrácení</i>	47
	f.	<i>Odloučení od sourozence (sourozenců) dítěte</i>	47
III.		Správná praxe pro soudy v případech podle čl. 13 odst. 1 písm. b)	49
	1.	Obecná zásada: efektivní správa případů	51
	2.	Osvědčené postupy při správě případů	52
	a.	<i>Včasná identifikace relevantních problémů</i>	52
	b.	<i>Smírné řešení</i>	52
	c.	<i>Účast stran sporu na řízení</i>	53
	d.	<i>Účast dítěte na řízení</i>	54
	e.	<i>Důkazy</i>	55
	f.	<i>Znalecké posudky</i>	55
	g.	<i>Pomoc ústředních orgánů a přímá komunikace mezi soudy</i>	56
IV.		Správná praxe pro ústřední orgány v případech podle čl. 13 odst. 1 písm. b)	57
	1.	Obecné povinnosti ústředních orgánů – spolupráce a poskytování informací	59
	2.	Omezená úloha ústředních orgánů ve vztahu k výjimce týkající se vážného nebezpečí	59
	3.	Správná praxe pro ústřední orgán dožadujícího státu	60
	4.	Správná praxe pro ústřední orgán dožádaného státu	60
V.		Užitečné zdroje informací	61
	1.	Důvodová zpráva k Úmluvě z roku 1980	63
	2.	Sborník ze čtrnáctého zasedání (1980)	63
	3.	Databáze mezinárodních únosů dětí (INCADAT)	63
	4.	Pokyny pro správnou praxi zveřejněné Haagskou konferencí o mezinárodním právu soukromém	64
	5.	Mezinárodní haagská síť soudců (IHNI)	64
	6.	Informační bulletin soudců týkající se mezinárodní ochrany dětí (The Judges' Newsletter on International Child Protection)	65
	7.	Dokumenty vypracované vnitrostátními orgány	65
		Seznam citované judikatury	67

SLOVNÍČEK POJMŮ

Případ podle čl. 13 odst. 1 písm. b):

Pojmem „případ podle čl. 13 odst. 1 písm. b)“ se v těchto pokynech rozumí případ mezinárodního únosu dítěte, kdy se jedná o navrácení dítěte nebo dětí na základě Úmluvy z roku 1980, ve kterém byla vznesena námitka podle čl. 13 odst. 1 b).

Správa případu:

Tento pojem popisuje postup, kterým soud dohlíží na řízení případu, zejména s cílem zajistit, aby byl případ připraven k rychlému projednání a aby v řízení nedocházelo ke zbytečným průtahům.

Zneužívání dítěte:

„Zneužíváním dítěte“ se v závislosti na definici používané v příslušné jurisdikci rozumí různé typy fyzického, citového nebo psychologického zanedbávání, týrání nebo sexuálního obtěžování dítěte, které jsou zpravidla důsledkem jednání nebo nečinnosti rodiče nebo jiné osoby.

Přímá komunikace mezi soudy:

Přímou komunikací mezi soudy se rozumí komunikace mezi příslušnými soudci nacházejícími se v různých jurisdikcích ohledně konkrétního případu¹.

Domácí násilí a násilí v rodinách:

Pojem „domácí násilí“ nebo „násilí v rodinách“ může v závislosti na definici používané v příslušné jurisdikci zahrnovat celou škálu zneužívajícího chování v rodině, například různé typy fyzického, emocionálního, psychického, sexuálního a finančního zneužívání. Může směřovat proti dítěti („zneužívání dítěte“) a/nebo partnerovi (na něž se někdy odkazuje jako na „manželské zneužívání“ nebo „násilí ze strany partnera“) a/nebo jiným rodinným příslušníkům.

Násilí v rodinách:

Viz výše pod pojmem „Domácí násilí a násilí v rodinách“.

Vážné nebezpečí:

Pro účely těchto pokynů se „vážným nebezpečím“ pro dítě rozumí vážné nebezpečí, že by návrat dítěte vystavil fyzické nebo duševní újmě nebo je jinak dostal do nesnesitelné situace.

¹ Viz dokument *Direct Judicial Communications – Emerging Guidance regarding the development of the International Hague Network of Judges and General Principles for Judicial Communications, including commonly accepted safeguards for Direct Judicial Communications in specific cases, within the context of the International Hague Network of Judges (Přímá komunikace mezi soudy – nové pokyny týkající se vytvoření mezinárodní haagské sítě soudců a obecných zásad komunikace mezi soudy, včetně běžně přijímaných záruk přímé komunikace mezi soudy v konkrétních případech, v rámci mezinárodní haagské sítě soudců)*, Haag, 2013, s. 12 (dále jen „nové pokyny týkající se komunikace mezi soudy“) (k dispozici rovněž na webových stránkách Haagské konference o mezinárodním právu soukromém < www.hcch.net > v části „Child Abduction“ (Únosy dětí), pak „Direct Judicial Communications“ (Přímá komunikace mezi soudy)).

Výjimka týkající se vážného nebezpečí:

Pro účely těchto pokynů se výrazem „výjimka týkající se vážného nebezpečí“ rozumí výjimka uvedená v čl. 13 odst. 1 písm. b) Úmluvy z roku 1980, která zahrnuje tři druhy vážného nebezpečí – vystavení dítěte fyzické újmě, vystavení dítěte duševní újmě nebo jiné vystavení dítěte nesnesitelné situaci².

Mezinárodní haagská síť soudců:

Mezinárodní haagská síť soudců (IHNJ) je síť soudců specializujících se na rodinné záležitosti, která byla vytvořena Haagskou konferencí o mezinárodním právu soukromém s cílem usnadnit komunikaci a spolupráci mezi soudci na mezinárodní úrovni a napomáhat při účinném uplatňování Úmluvy z roku 1980.

Opuštěný rodič:

Výrazem „opuštěný rodič“ se rozumí osoba, instituce nebo orgán, který tvrdí, že dítě bylo protiprávně přemístěno na území jiné smluvní strany nebo je na tomto území zadržováno, čímž bylo porušeno právo péče o dítě podle Úmluvy z roku 1980.

Zařazení na seznam:

„Zařazením na seznam“ se rozumí postup zařazení daného případu na seznam naplánovaných jednání daného soudu.

Zrcadlová rozhodnutí:

Zrcadlovými rozhodnutími se rozumí totožná nebo podobná rozhodnutí přijatá soudy v dožádaném i dožadujícím státě, která jsou možná pouze v některých právních systémech a jurisdikcích. Každé rozhodnutí je vykonatelné a účinné ve státě, ve kterém bylo vydáno.

Praktická opatření:

Praktická opatření jsou opatření, která může stanovit soud jako součást rozhodnutí o navrácení dítěte s cílem usnadnit a uskutečnit navrácení dítěte. Účelem praktických opatření není řešit vážné nebezpečí a je třeba je odlišovat od ochranných opatření.

Ochranná opatření:

Pro účely těchto pokynů je tento výraz nutno chápat obecně jako opatření, která jsou k dispozici pro účely řešení vážného nebezpečí.

Dožádaný stát:

Stát, do něhož bylo dítě přemístěno nebo v němž je dítě zadržováno. Jedná se o stát, ve kterém probíhá řízení o navrácení dítěte³.

² Viz oddíl I.2 těchto pokynů.

³ Viz čl. 11 odst.2, čl. 12 odst. 3, čl. 13 odst. 1 a články 14, 17, 20 a 24 Úmluvy z roku 1980.

Dožadující stát:

Stát, jehož ústřední orgán podal návrh na navrácení dítěte, případně tento návrh podala jednotlivá strana z tohoto státu, což se rovná žádosti o navrácení dítěte podle Úmluvy z roku 1980. Jedná se zpravidla o stát obvyklého bydliště dítěte před jeho přemístěním nebo zadržením⁴.

Řízení o navrácení dítěte:

Pojmem „řízení o navrácení dítěte“ se rozumí řízení podle Úmluvy z roku 1980 týkající se navrácení dítěte nebo dětí, které se koná před soudním nebo správním orgánem smluvní strany, na jejíž území bylo dítě přemístěno nebo je na něm zadržováno (dále jen „dožádaný stát“)⁵.

V závislosti na jurisdikci může návrh na řízení o navrácení dítěte podat opuštěný rodič, právník zastupující opuštěného rodiče, ústřední orgán v dožádaném státě a/nebo veřejná instituce, jako je například státní zástupce.

Právo péče o dítě:

Pojmem „právo péče o dítě“ používaným v těchto pokynech se rozumí jeho autonomní definice podle čl. 5 písm. a) Úmluvy z roku 1980; tento pojem zahrnuje „práva vztahující se k péči o osobu dítěte, a zejména právo určit místo pobytu dítěte“.

Samostatný zástupce dítěte:

Osoba nebo orgán jmenovaný nebo schválený soudem pro účely zastupování dítěte nebo dětí v řízení o navrácení dítěte, mezi něž patří mimo jiné i nezávislý zástupce dětí (Independent Children's Lawyer) a právní zástupce dítěte.

Rodič, který dítě odvezl:

Osoba, která údajně protiprávně přemístila dítě ze státu jeho obvyklého bydliště na území jiné smluvní strany nebo protiprávně zadržuje dítě na území jiné smluvní strany.

Závazek:

„Závazkem“ se rozumí dobrovolný příslib, slib nebo ujištění, které soudu poskytne fyzická osoba – zpravidla opuštěný rodič –, že bude konat určité věci nebo že se jejich konání zdrží. Soudy v některých jurisdikcích budou ve vztahu k navrácení dítěte přijímat, nebo dokonce požadovat závazky od opuštěného rodiče. Závazek, který byl formálně dán soudu v dožádané jurisdikci v souvislosti s řízením o navrácení dítěte, může nebo nemusí být vykonatelný ve státě, do kterého bude dítě navraceno⁶.

⁴ Viz Článek 9 („dožadující ústřední orgán“) a čl. 11 odst. 2 Úmluvy z roku 1980.

⁵ Viz čl. 12 odst. 1 Úmluvy z roku 1980.

⁶ Tyto pokyny přejímají definici „závazků“ uvedenou v *Pokynech pro správnou praxi na základě Haagské úmluvy o únosech dětí z roku 1980: Část I – Postupy ústředních orgánů (Part I – Central Authority Practice)*, Bristol, Family Law (Jordan Publishing), 2003 (dále jen „Pokyny pro správnou praxi týkající se postupů ústředních orgánů“) (k dispozici rovněž na webových stránkách Haagské konference o mezinárodním právu soukromém na adrese < www.hcch.net > v části „Publications“ (Publikace)).

ÚVOD

1. Tyto pokyny pro správnou praxi se zabývají ustanovením čl. 13 odst. 1 písm. b) Úmluvy ze dne 25. října 1980 o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí (dále jen „Úmluva z roku 1980“ nebo „Úmluva“),⁷ známým rovněž jako „výjimka týkající se vážného nebezpečí“⁸.
2. Ustanovení čl. 13 odst. 1 písm. b)⁹ stanoví:

„[1] Bez ohledu na ustanovení předcházejícího článku [12] není soudní nebo správní orgán dožádaného státu povinen nařídít navrácení dítěte, jestliže osoba, instituce nebo jiný orgán, který nesouhlasí s jeho navrácením, prokáže, že:
[...]
b) je vážné nebezpečí, že návrat by dítě vystavil fyzické nebo duševní újmě nebo je jinak dostal do nesnesitelné situace.“
3. Cílem těchto pokynů je podporovat na celosvětové úrovni řádné a důsledné uplatňování výjimky týkající se vážného nebezpečí v souladu s podmínkami a účelem Úmluvy z roku 1980 při zohlednění výkladových pomůcek, jako je například důvodová zpráva k této Úmluvě¹⁰, jakož i dřívějších závěrů a doporučení zvláštní komise¹¹ a stávajících Pokynů pro správnou praxi na základě Úmluvy z roku 1980. K dosažení tohoto cíle poskytují tyto pokyny informace a vodítka, pokud jde o výklad a uplatňování výjimky týkající se vážného nebezpečí, a sdílejí správnou praxi převzatou z celé řady různých jurisdikcí.
4. Tyto pokyny jsou rozčleněny do pěti oddílů. Oddíl I představuje čl. 13 odst. 1 písm. b) jako součást rámce Úmluvy z roku 1980. Oddíl II se zabývá uplatňováním čl. 13 odst. 1 písm. b) v praxi. Oddíl III uvádí operativní pokyny a osvědčené postupy, jejichž cílem je pomáhat soudům¹², u nichž bylo zahájeno řízení o navrácení dítěte, v jejich úloze spočívající v řízení procesu urychleném a účinným způsobem a v posuzování výjimky týkající se vážného nebezpečí, pokud je u nich uplatněna. Oddíl IV obsahuje informace o úloze ústředních orgánů určených podle Úmluvy¹³ s cílem pomoci jim při řešení příchozích a odchozích případů, v nichž byla uplatněna výjimka podle čl. 13 odst. 1 písm. b). Oddíl V představuje užitečné zdroje informací. Přestože jsou tyto pokyny určeny primárně soudům a ústředním orgánům, mohou je využívat také právníci a jiné

⁷ Tyto pokyny představují část VI řady Pokynů pro správnou praxi na základě Úmluvy z roku 1980, které zveřejnila Haagská konference o mezinárodním právu soukromém, viz oddíl V.4 níže. Pokud není uvedeno jinak, rozumí se odkazem na „pokyny“ v tomto dokumentu odkaz na tyto konkrétní pokyny (část VI řady).

⁸ Viz výše „vážné nebezpečí“ a „výjimka týkající se vážného nebezpečí“ ve slovníčku pojmů.

⁹ Není-li uvedeno jinak, rozumí se odkazem na článek v textu nebo poznámce pod čarou v těchto pokynech odkaz na článek Úmluvy z roku 1980.

¹⁰ Viz E. Pérez-Vera, „Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention“ (Důvodová zpráva k Haagské úmluvě o únosech dětí z roku 1980, dále jen „důvodová zpráva“), *Actes et documents de la Quatorzième session (1980)*, svazek III, *Child abduction*, Haag, Imprimerie Nationale, 1982, s. 426–473 (k dispozici rovněž na webových stránkách Haagské konference o mezinárodním právu soukromém, viz odkaz uvedený v poznámce pod čarou 6). Tuto důvodovou zprávu, která obsahuje mimo jiné informace o přípravných pracích a okolnostech uzavření Úmluvy, lze použít jako doplňující prostředek k výkladu této Úmluvy. Viz *Vídeňská úmluva ze dne 23. května 1969 o smluvním právu*, články 31–32.

¹¹ Zvláštní komise zřizuje Haagská konference o mezinárodním právu soukromém a jejich zasedání svolává její generální tajemník za účelem vytvoření a vyjednání nových úmluv Haagské konference o mezinárodním právu soukromém, případně přezkoumání fungování stávajících úmluv Haagské konference o mezinárodním právu soukromém v praxi. Zvláštní komise se skládá z odborníků jmenovaných členy Haagské konference o mezinárodním právu soukromém a smluvními stranami Úmluvy. Mohou se jí účastnit zástupci jiných zúčastněných států (zejména těch, které Stálému výboru sdělily svůj zájem o přistoupení k této Úmluvě) a příslušných mezinárodních organizací v roli pozorovatelů. Závěry a doporučení, které tato zvláštní komise přijme, hrají významnou úlohu při jednotném výkladu Úmluvy a jejím uplatňování v praxi.

¹² Odkazem na „soud“ se v těchto pokynech rozumí odkaz na příslušný soudní nebo správní orgán, u něž bylo zahájeno řízení o navrácení dětí podle Úmluvy z roku 1980 (článek 11).

¹³ Viz článek 6 Úmluvy z roku 1980.

orgány/institute.

5. Ačkoli jsou tyto pokyny zaměřeny na čl. 13 odst. 1 písm. b), odkazují i na ostatní ustanovení Úmluvy z roku 1980 a další mezinárodní nástroje do té míry, do níž mohou hrát roli při uplatňování uvedeného článku. Pro děti, které se staly obětí mezinárodního únosu, může být prospěšná zejména *Úmluva z 19. října 1996 o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí* (dále jen, „Úmluva z roku 1996“), pokud je mezi smluvními stranami v platnosti, neboť v řadě důležitých ohledů doplňuje a posiluje Úmluvu z roku 1980¹⁴. Webové stránky Haagské konference o mezinárodním právu soukromém (< www.hcch.net >) obsahují aktualizované informace ohledně toho, zda je stát zapojený do případu podle čl. 13 odst. 1 písm. b) rovněž smluvní stranou Úmluvy z roku 1996 (v části „Protection of Children“ (Ochrana dětí) a dále „Status table“ (Tabulka stavu).
6. Přetrvávající aktuálnost Úmluvy z roku 1980 pro podporu práv dítěte je patrná z vývoje mezinárodního právního rámce po jejím přijetí¹⁵. Státy, které jsou smluvními stranami *Úmluvy Organizace spojených národů o právech dítěte z roku 1989* (dále jen „Úmluva o právech dítěte“), mají například povinnosti související s otázkami, jako je účast dětí v řízení o navrácení dítěte podle Úmluvy z roku 1980 včetně případů, kdy je uplatněna výjimka podle čl. 13 odst. 1 písm. b)¹⁶. Úmluva z roku 1980 podporuje právo dětí na informace o postupu a důsledcích řízení o navrácení dítěte a na vyjádření názorů v řízení o navrácení dítěte. Pokud dítě dosáhlo dostatečného věku a stupně vyspělosti, mělo by se náležitě přihlížet k jeho názorům.

¹⁴ Viz např. články 7 a 50 Úmluvy z roku 1996. Další informace o možném uplatňování Úmluvy z roku 1996 v případech mezinárodních únosů dětí viz např. *Practical Handbook on the Operation of the 1996 Child Protection Convention (Praktická příručka pro použití Úmluvy o ochraně dětí z roku 1996)*, kterou vydala Haagská konference o mezinárodním právu soukromém v Haagu roku 2014 (dále jen „praktická příručka k Úmluvě z roku 1996“), k dispozici na webových stránkách Haagské konference o mezinárodním právu soukromém (viz odkaz uvedený v poznámce pod čarou 6), kapitola 13, oddíl A. Viz také N. Lowe a M. Nicholls, *The 1996 Convention on the Protection of Children*, Jordan Publishing, 2012, kapitola 7.

¹⁵ Viz *Office of the Children's Lawyer v. Balev* 2018 SCC 16, Supreme Court of Canada (Kanada) [odkaz INCADAT: HC/E/CA 1389], odstavec 34, kde soud rozhodl, že jak Úmluva z roku 1980, tak Úmluva o právech dítěte mají za cíl „chránit nejlepší zájmy dětí“, „chránit totožnost dítěte a rodinné vztahy“ a „zabránit nezákonnému přemísťování a zadržování dětí“, a že obě tyto úmluvy „přijímají zásadu, že by mělo být přihlíženo k názoru dítěte, které dosáhlo dostatečné vyspělosti, ohledně místa, kde toto dítě žije, jak rozebíráme níže v souvislosti s čl. 13 odst. 2 Haagské úmluvy“.

¹⁶ Viz např. článek 12 Úmluvy o právech dítěte.

7. Přestože se tyto pokyny zabývají problematikou výkladu z obecného hlediska, **není jejich cílem** určovat výklad čl. 13 odst. 1 písm. b) v jednotlivých případech. To zůstává „výlučnou záležitostí orgánu příslušného rozhodovat o navrácení dítěte“¹⁷ s příslušným zohledněním konkrétních skutečností každého jednotlivého případu. Je dobře známo, že případy dle Úmluvy z roku 1980 jsou z hlediska faktů velmi konkrétní, a soudy, ústřední orgány a další subjekty jsou naléhavě vyzývány, aby to při čtení těchto pokynů braly na vědomí.
8. Dále je třeba zdůraznit, že žádné ustanovení těchto pokynů nelze vykládat tak, že by bylo závazné pro smluvní strany Úmluvy z roku 1980 (ani žádné jiné úmluvy Haagské konference o mezinárodním právu soukromém) nebo pro jejich soudní nebo jiné orgány. Správná praxe popsaná v těchto pokynech je čistě informativní povahy a podléhá příslušným zákonům a postupům včetně rozdílů v důsledku právní tradice. Cílem těchto pokynů navíc není popsat právní postavení všech smluvních stran a z důvodů nezbytnosti obsahují pouze omezené odkazy na vnitrostátní judikaturu a srovnávací právo. A konečně je třeba mít na paměti, že uváděné případy mají sloužit jako příklady přístupu některých soudů k tvrzení o vážném nebezpečí¹⁸, nikoli poskytovat závazné nebo přesné pokyny soudcům nebo jiným osobám, které tyto pokyny využívají. Účelem odkazů na judikaturu je ilustrovat konkrétní problémy, jimiž se zabývají příslušné části těchto pokynů, bez ohledu na rozhodnutí přijaté v daném konkrétním případě. Veškerá rozhodnutí uvedená v těchto pokynech jsou k dispozici na stránkách INCADAT¹⁹, kde se nachází úplné znění příslušného rozhodnutí v původním jazyce, jakož i jeho shrnutí v angličtině, francouzštině nebo španělštině, v kombinaci dvou z těchto jazyků nebo ve všech třech těchto jazycích. V těchto pokynech jsou uvedena stručná shrnutí příslušných případů s cílem poskytnout rychlou orientaci ohledně relevance dané judikatury. Je třeba konstatovat, že novější judikatura může zvrátit nebo změnit starší rozhodnutí. Čtenáři těchto pokynů by si měli v databázi INCADAT nebo z jiných zdrojů ověřit, zda existuje novější judikatura týkající se konkrétního aspektu čl. 13 odst. 1 písm. b), která je relevantní pro daný případ.
9. Všechny smluvní strany se vyzývají, aby přezkoumaly své vlastní postupy při uplatňování čl. 13 odst. 1 písm. b) a případně je zlepšily, pokud to bude vhodné a proveditelné.

¹⁷ „Conclusions and Recommendations of Part I and Part II of the Special Commission on the practical operation of the 1980 Child Abduction Convention and the 1996 Child Protection Convention and a Report of Part II of the meeting“ (Závěry a doporučení přijaté v první a druhé části zasedání zvláštní komise pro praktické uplatňování Úmluvy o únosech dětí z roku 1980 a Úmluvy o ochraně dětí z roku 1996 a zpráva z druhé části tohoto zasedání), odstavec 62, a rovněž „Conclusions and Recommendations and Report of Part I of the Sixth Meeting of the Special Commission on the practical operation of the 1980 Hague Child Abduction Convention and the 1996 Hague Child Protection Convention (1–10 June 2011)“ (Závěry a doporučení a zpráva z první části šestého zasedání zvláštní komise pro praktické uplatňování Haagské úmluvy o únosech dětí z roku 1980 a Haagské úmluvy o ochraně dětí z roku 1996 (1. až 10. června 2011)), závěry a doporučení č. 13 (tyto dva dokumenty jsou k dispozici na adrese www.hcch.net v části „Child Abduction Section“ (Únosy dětí) pod nadpisem „Special Commission meetings on the practical operation of the Convention“ (Zasedání zvláštní komise o praktickém uplatňování Úmluvy) a odkazem „Previous Special Commission meetings“ (Předchozí zasedání zvláštní komise).

¹⁸ Viz výše „vážné nebezpečí“ ve slovníčku pojmů.

¹⁹ Databáze mezinárodních únosů dětí Haagské konference o mezinárodním právu soukromém. Viz oddíl V těchto pokynů.

10. Haagská konference o mezinárodním právu soukromém chce poděkovat všem početným odborníkům, kteří svými znalostmi a zkušenostmi přispěli k vypracování těchto pokynů, zejména pak členům pracovní skupiny pro vypracování těchto pokynů, v jejímž čele stála ctihodná soudkyně Diana Bryantová (Austrálie) a která se skládala ze soudců, vládních úředníků (např. ze zaměstnanců ústředních orgánů), akademických/mezioborových odborníků a soukromých odborníků z různých jurisdikcí²⁰.

²⁰ Na vypracování těchto pokynů, ať již ve všech jeho fázích, nebo jen částečně, se podíleli tyto odborníci: soudci: předsdkyně pracovní skupiny ctihodná soudkyně Diana Bryant (Austrálie), ctihodná soudkyně Queeny Au-Yeung (Čína, Zvláštní administrativní oblast Hongkong), soudkyně María Lilián Bendahan Silvera (Uruguay), soudce Oscar Gregorio Cervera Rivero (Mexiko), ctihodný soudce Jacques Chamberland (Kanada), ctihodná soudkyně Bebe Pui Ying Chu (Čína, Zvláštní administrativní oblast Hongkong), soudkyně Martina Erb-Klünemann (Německo), soudce Yetkin Ergün (Turecko), soudce Francisco Javier Forcada Miranda (Španělsko), ctihodná soudkyně Ramona Gonzalez (Spojené státy americké), dvojctihodná soudkyně Lady Hale (Spojené království), soudce Katsuya Kusano (Japonsko), soudkyně Torunn Kvisberg (Norsko), soudce odvolacího soudu Moylan (Spojené království), soudkyně Annette Olland (Nizozemsko), soudkyně Tomoko Sawamura (Japonsko), soudkyně Belinda Van Heerden (penzionována) (Jihoafrická republika), soudce Hironori Wanami (Japonsko); státní úředníci: paní Aline Albuquerque (Brazílie), pan Hatice Seval Arslan (Turecko), paní Frauke Bachler (Německo), paní Gonca Gülfem Bozdog (Turecko), paní Natália Camba Martins (Brazílie), paní Marie-Alice Esterhazy (Francie), paní Victoria Granillo Ocampo (Argentina), paní Juhee Han (Korejská republika), pan Christian Höhn (Německo), paní Emmanuelle Jacques (Kanada), paní Leslie Kaufman (Izrael), pan Luiz Otávio Ortigão de Sampaio (Brazílie), pan Francisco George Lima Beserra (Brazílie), paní Tuskasa Murata (Japonsko), paní Jocelyne Palenne (Francie), paní Marie Riendeau (Kanada), paní Andrea Schulz (Německo), paní Petunia Itumeleng Seabi-Mathope (Jihoafrická republika), pan Agnis Skudra (Lotyšsko), pan Daniel Trecca (Uruguay), paní Kumiko Tsukada (Japonsko), pan Yuta Yamasaki (Japonsko), pan Juan Francisco Zarricueta Baeza (Chile); akademičtí/mezioboroví odborníci a soukromí odborníci: pan Nicholas Bala (Kanada), pan Stephen Cullen (Spojené státy americké), paní Mikiko Otani (Japonsko), paní Heidi Simoni (Švýcarsko), paní Zenobia Du Toit (Jihoafrická republika).

**Ustanovení čl. 13
odst. 1 písm. b)
jako součást
rámcce Úmluvy z
roku 1980**

1. Zásada: navrácení dítěte

a. Účel a základní pojmy Úmluvy

11. Úmluva byla podle své preambule uzavřena s cílem „chránit děti mezinárodní úpravou před škodlivými účinky jejich protiprávního přemístění nebo zadržování a stanovit postupy k zajištění jejich bezodkladného návratu do státu jejich obvyklého bydliště, jakož i zajistit ochranu práva styku s nimi“. Tyto účely se odrážejí také v článku 1²¹.
12. Úmluva je založena na následujících souvisejících pojmech.

i. *Přemístění nebo zadržení je protiprávní, pokud bylo porušeno právo péče o dítě*

13. První základní myšlenkou je, že přemístění nebo zadržení dítěte je protiprávní, pokud bylo porušeno právo péče o dítě²². Rodič, který sdílí právo péče o dítě, případně který jím nedisponuje, by proto měl před přemístěním dítěte do jiného státu nebo před jeho zadržením v jiném státě požádat o souhlas jakékoli jiné osoby – obvykle druhého z rodičů –, instituce nebo orgánu, jimž bylo přiznáno právo péče o dítě²³, a tento souhlas získat, případně není-li to možné, požádat o povolení soudu a získat je.

ii. *Protiprávní přemístění nebo zadržení je pro dítě škodlivé*

14. Druhou základní myšlenkou je, že protiprávní přemístění nebo zadržení dítěte poškozuje blaho dítěte²⁴ a že kromě omezených výjimek stanovených v Úmluvě bude v nejlepším zájmu dítěte, aby bylo navráceno do státu obvyklého bydliště.

²¹ Článek 1 zní takto:

Předměty této úmluvy jsou:

- a) zajistit bezodkladný návrat dětí protiprávně přemístěných nebo zadržovaných v některém smluvním státě, a
- b) zajistit, aby práva týkající se péče o dítě a styku s ním podle právního řádu jednoho smluvního státu byla účinně respektována v ostatních smluvních státech.

²² Článek 3 stanoví, že přemístění nebo zadržení dítěte se považuje za protiprávní, jestliže:

- a) bylo porušeno právo péče o dítě, které má osoba, instituce nebo kterýkoliv jiný orgán buď společně, nebo samostatně podle právního řádu státu, v němž dítě mělo své obvyklé bydliště bezprostředně před přemístěním nebo zadržením, a
- b) v době přemístění nebo zadržení bylo toto právo skutečně vykonáváno, společně nebo samostatně, nebo by bylo takto vykonáváno, kdyby bylo nedošlo k přemístění či zadržení.

Právo péče o dítě může vyplývat zejména ze zákonů nebo ze soudního nebo správního rozhodnutí nebo z dohody platné podle právního řádu daného státu. V některých jurisdikcích může stanovení práva péče o dítě zahrnovat i posouzení pravomoci rodiče vetovat přemístění dítěte z této jurisdikce („práva *ne exeat*“). Viz rozhodnutí ve věci *Abbott v. Abbott*, 130 S. Ct. 1983 (2010), 17. května 2010, Supreme Court (USA) [odkaz INCADAT: HC/E/USf 1029], s. 3, kde soud, který ve svém sylabu projednával své stanovisko k Úmluvě z roku 1980, konstatoval, že jeho stanovisko je „rovněž podstatně ovlivněno názory jiných smluvních států na danou problematiku“ a že „práva *ne exeat* představují právo péče o dítě ve smyslu Úmluvy“.

²³ Viz výše „právo péče o dítě“ ve slovníčku pojmů.

²⁴ Viz preambule Úmluvy z roku 1980.

iii. Orgány státu obvyklého bydliště mají optimální předpoklady pro rozhodování o péči o dítě a o styku s ním

15. Třetí základní myšlenkou je, že soudy státu obvyklého bydliště dítěte mají zpravidla optimální předpoklady k věcnému posouzení sporu o péči o dítě (což obvykle zahrnuje komplexní posouzení „nejlepších zájmů“); mimo jiné budou mít zpravidla úplnější a snazší přístup k informacím a důkazům relevantním z hlediska určování těchto okolností. Navrácení protiprávně přemístěného nebo zadrženého dítěte do státu jeho obvyklého bydliště tedy nejen obnovuje *status quo ante*, ale umožňuje rovněž, aby veškeré problémy týkající se péče o dítě nebo styku s ním včetně případného přemístění dítěte do jiného státu řešil soud, který má optimální předpoklady k tomu, aby účinně posoudil nejlepší zájmy dítěte²⁵. Tato třetí základní myšlenka je založena na mezinárodní zdvořilosti, která vyžaduje, aby smluvní strany

„[...] byly přesvědčeny, že navzdory svým rozdílům patří do stejného právního společenství, v němž orgány každého státu uznávají, že orgány jednoho z nich – tj. státu obvyklého bydliště dítěte – mají v zásadě optimální předpoklady pro rozhodování o otázkách péče o dítě a styku s ním.“²⁶

b. Rozhodnutí o navrácení dítěte: nejedná se o určení péče o dítě

16. Výše uvedený účel této Úmluvy a její základní myšlenky definují úzký rozsah Úmluvy, která se zabývá výhradně bezodkladným návratem protiprávně přemístěných nebo zadržených dětí do státu jejich obvyklého bydliště²⁷, pouze s výhradou omezených výjimek, které jsou stanoveny v Úmluvě²⁸. Na území ostatních smluvních stran je přitom respektováno právo péče o dítě platné ve státě obvyklého bydliště. Při řešení bezodkladného návratu dětí se *Úmluva nezabývá věcnými aspekty péče o dítě a styku s ním*, které jsou vyhrazeny orgánům státu obvyklého bydliště (viz odstavec 15 výše).

c. Souhrnné řízení o navrácení dítěte

Úmluva za účelem uskutečnění svého účelu stanoví souhrnný postup umožňující, aby zpravidla opuštěný rodič nebo jeho zástupce podal návrh na navrácení dítěte (dále jen „řízení o navrácení dítěte“)²⁹. Tento návrh se podává u příslušného soudu nebo orgánu „smluvního státu, v němž dítě je“ (čl. 12 odst. 1), tj. v „dožádaném státě“³⁰, v souladu s jeho vnitřními postupy a zvyklostmi. S tímto cílem musí soud postupovat pro něj nejrychlejším možným způsobem (články 2 a 11)³¹.

²⁵ Článek 16 posiluje uplatňování této myšlenky tím, že výslovně brání tomu, aby věcné rozhodnutí o právu péče o dítě přijímal stát, do něhož bylo dítě přemístěno nebo v němž bylo zadrženo. Článek 19 dále stanoví, že „[r]ozhodnutí o návratu dítěte se nedotýká věcné úpravy práva péče o dítě“.

²⁶ Viz důvodová zpráva (citováno v poznámce pod čarou č. 10), odstavce 34 a 41.

²⁷ Článek 21, který se zabývá právem styku s dítětem, není předmětem těchto konkrétních pokynů.

²⁸ Viz důvodová zpráva (citováno v poznámce pod čarou č. 10), odstavec 35.

²⁹ Viz výše „řízení o navrácení dítěte“ ve slovníčku pojmů.

³⁰ Viz výše „dožádaný stát“ ve slovníčku pojmů.

³¹ Viz článek 2. Smluvní státy se vyzývají, aby „v jakékoli otázce týkající se předmětu Úmluvy postupovaly pro ně nejrychlejším možným způsobem, který je k dispozici v jejich vlastním právu“, viz důvodová zpráva (citováno v poznámce pod čarou č. 10), odstavec 63.

d. Spolupráce mezi smluvními stranami

17. Za účelem provádění svého účelu a podpory svého řádného fungování vytváří Úmluva rovněž systém úzké spolupráce mezi soudními a správními orgány smluvních stran³². Ten funguje prostřednictvím ústředních orgánů³³ určených v rámci každé ze smluvních stran, jejichž povinnosti jsou uvedeny zejména v článku 7. Informace o povinnostech ústředních orgánů v případech, kdy je uplatněna výjimka týkající se vážného nebezpečí, a příslušná správná praxe jsou uvedeny v oddíle IV těchto pokynů. Justiční spolupráce může být usnadněna prostřednictvím IHNJ³⁴.

e. Povinnost nařídit bezodkladné navrácení dítěte

18. Jestliže dítě bylo protiprávně přemístěno, případně je-li dítě protiprávně zadržováno ve smluvním státě odlišném od smluvního státu jeho obvyklého bydliště podle článku 3, má příslušný soud nebo orgán, který projednává návrh na navrácení dítěte, povinnost nařídit bezodkladné navrácení dítěte (čl. 12 odst. 1)³⁵.
19. Úmluva nestanoví, *komu* by mělo být dítě navraceno. Zejména nevyžaduje navrácení dítěte do péče *opuštěného rodiče*. Úmluva rovněž nestanoví místo ve státě obvyklého bydliště, do něhož by dítě mělo být navraceno. Tato flexibilita je úmyslná a posiluje základní myšlenku, že otázku, kdo se bude o dítě starat po jeho navrácení, by měl rozhodnout příslušný soud nebo orgán ve státě obvyklého bydliště v souladu s právními předpisy upravujícími právo péče o dítě, včetně veškerých případných příkazů týkajících se vztahů mezi rodiči nebo jinými zúčastněnými osobami³⁶.
20. Povinnost *bezodkladného* navrácení dítěte je posílena článkem 11, který stanoví, že v řízení o navrácení dětí budou příslušné soudní nebo správní orgány jednat urychleně, a že nebude-li rozhodnutí přijato do šesti týdnů od zahájení řízení, vzniká právo žádat o sdělení důvodů odkladu³⁷. Tato povinnost má „dvojí aspekt“: „zprvu, použití co nejrychlejších postupů, které daný právní systém zná³⁸“; zadruhé, u těchto návrhů má být pokud možno zajištěno přednostní

³² Tamtéž, bod 35.

³³ Seznam určených ústředních orgánů a jejich kontaktní údaje jsou k dispozici na webových stránkách Haagské konference o mezinárodním právu soukromém na adrese <www.hcch.net> v části „Child Abduction“ (Únosy dětí) a pak „Authorities“ (Orgány).

³⁴ Seznam určených členů Mezinárodní haagské sítě soudců je k dispozici na webových stránkách Haagské konference o mezinárodním právu soukromém na adrese <www.hcch.net> v části „Child Abduction“ (Únosy dětí) a pak „The International Hague Network of Judges“ (Mezinárodní haagská síť soudců).

³⁵ Viz rovněž čl. 1 písm. a). Článek 18 navíc posiluje povinnost zajistit bezodkladný návrat, neboť stanoví, že ustanovení kapitoly III Úmluvy („Návrat dítěte“) neomezují pravomoc příslušného soudu nebo orgánu nařídit návrat dítěte kdykoliv. Opravňuje příslušný soud nebo orgán, u něž bylo dané řízení o navrácení dítěte zahájeno, aby nařídil navrácení dítěte tím, že se odvolá na jiná ustanovení příznivější pro dosažení tohoto cíle, například tím, že uzná a vykoná rozhodnutí o svěřeni do péče vydané v dožadujícím státě, zejména podle Úmluvy z roku 1996, viz níže odstavce 47–48.

³⁶ Viz důvodová zpráva (citováno v poznámce pod čarou č. 10), odstavec 110.

³⁷ Pokud jde o povinnost jednat urychleně, viz *Pokyny pro správnou praxi na základě Haagské úmluvy o únosech dětí z roku 1980: Část II – Prováděcí opatření (Part II – Implementing Measures)*, Bristol, Family Law (Jordan Publishing), 2003 (dále jen „Pokyny pro správnou praxi, pokud jde o prováděcí opatření“) (k dispozici rovněž na webových stránkách Haagské konference o mezinárodním právu soukromém, odkaz uveden v poznámce 2), např. kapitola 1 bod 1.5 a kapitoly 5 a 6.

³⁸ Ohledně povinnosti „postupovat pro ně nejrychlejším možným způsobem“ viz článek 2.

zacházení”³⁹.

21. Povinnost jednat urychleně neznamená, že by soud měl zanedbat řádné vyhodnocení záležitostí, včetně případů, kdy je uplatňována výjimka týkající se vážného nebezpečí. Vyžaduje však, aby soud shromažďoval pouze takové informace a/nebo prováděl takové důkazy, které jsou z hlediska dané problematiky dostatečně relevantní, a aby tyto informace a důkazy zkoumal vysoce soustředěným a urychleným způsobem, včetně případného projednávání znaleckých posudků nebo důkazů.

f. Omezené výjimky z povinnosti nařídit bezodkladné navrácení dítěte

22. Úmluva stanoví omezené výjimky ze zásady navrácení dítěte. Pokud jsou tyto výjimky uplatněny a úspěšně prokázány, soud dožádaného státu „není povinen nařídit navrácení dítěte“ do státu obvyklého bydliště; jinými slovy soud pak může dle vlastního uvážení rozhodnout, že navrácení dítěte nenařídí. Tyto výjimky jsou uvedeny v čl. 12 odst. 2⁴⁰, v čl. 13 odst. 1 písm. a)⁴¹, v čl. 13 odst. 1 písm. b), v čl. 13 odst. 2⁴² a v článku 20⁴³.
23. Na základě tohoto výčtu výjimek Úmluva uznává, že nenavrácení protiprávně přemístěného nebo zadrženého dítěte může být někdy odůvodněné. Obecný předpoklad, že bezodkladný návrat je v nejlepším zájmu dítěte, lze tedy v individuálním případě, kdy je prokázána výjimka, vyvrátit.

g. Restriktivní výklad výjimek

24. Tyto vyjmenované výjimky však musí být používány restriktivně. Důvodová zpráva uvádí, že výjimky „lze uplatňovat pouze v nezbytně nutné míře, ale nikoli šířeji“, tedy „restriktivním způsobem, pokud se Úmluva nemá stát jen mrtvou literou“⁴⁴. Konstatuje, že „systematické dovolávání se výjimek [...] a nahrazování fóra podle bydliště dítěte fórem dle výběru únosce by vedlo ke zhroucení celé struktury Úmluvy, neboť by byla zbavena ducha vzájemné důvěry, kterým je inspirována“⁴⁵.

³⁹ Žádost o odůvodnění může podat navrhovatel nebo ústřední orgán dožádaného státu buď z vlastního podnětu, nebo na žádost ústředního orgánu dožadujícího státu (článek 11). Viz důvodová zpráva (citováno v poznámce pod čarou č. 10), odstavce 104 a 105. Informace o tom, zda byla přijata opatření k zajištění toho, aby soudní a správní orgány dané smluvní strany jednaly v řízení o navrácení dítěte urychleně, jsou uvedeny v profilech zemí (k dispozici na webových stránkách Haagské konference o mezinárodním právu soukromém na adrese <www.hcch.net> v části „Child Abduction“ (Únos dítěte) a dále „Country Profiles“ (Profily zemí), oddíl 10.3 písm. d).

⁴⁰ Pokud bylo řízení před soudním nebo správním orgánem příslušným k rozhodnutí o navrácení dítěte zahájeno později než jeden rok od protiprávního přemístění nebo zadržení dítěte a prokáže-li se, že se dítě sžilo se svým novým prostředím.

⁴¹ Prokáže-li se, že osoba, instituce nebo jiný orgán, který měl pečovat o osobu dítěte, ve skutečnosti nevykonával právo péče o dítě v době přemístění nebo zadržení, nebo souhlasil či později se smířil s přemístěním nebo zadržením.

⁴² Zjistí-li soud, že dítě nesouhlasí s návratem a dosáhlo věku a stupně vyspělosti, v němž je vhodné přihlížet k jeho stanoviskům.

⁴³ Pokud by nařízení navrácení porušilo základní zásady dožádaného státu související s ochranou lidských práv a základních svobod.

⁴⁴ Viz důvodová zpráva (citováno v poznámce pod čarou č. 10), odstavec 34.

⁴⁵ Tamtéž.

25. Zejména platí, že výjimky sice vyplývají z posouzení zájmů dítěte⁴⁶, avšak nemění řízení o navrácení dítěte na řízení o péči o dítě. Výjimky jsou zaměřeny na (potenciální ne)navrácení dítěte. Neměly by se zabývat ani otázkami péče o děti, ani by neměly zakládat povinnost provést „posouzení nejlepšího zájmu“ dítěte, jehož se řízení o navrácení týká, v plném rozsahu. Příslušný soud nebo orgán, u něž bylo řízení o navrácení dítěte zahájeno, musí uplatnit ustanovení Úmluvy a vyvarovat se zasahování do otázek, jejichž rozhodnutí spadá do kompetence státu obvyklého bydliště⁴⁷.
26. Výjimky však nicméně slouží legitimnímu účelu vzhledem k tomu, že Úmluva nestanoví automatický mechanismus navrácení. Tvzení, že existuje vážné nebezpečí, by mělo být neprodleně přezkoumáno v rozsahu, který výjimka vyžaduje, v rámci omezeného rozsahu řízení o navrácení dítěte.
27. To znamená, že účelem Úmluvy sice je řešit škodlivé účinky mezinárodních únosů dětí zajištěním bezodkladného návratu dítěte do státu obvyklého bydliště, kde by měly být vyřešeny veškeré otázky péče o dítě / styku s dítětem a související otázky, mohou však nastat výjimečné okolnosti umožňující nenavrácení dítěte.

2. Ustanovení čl. 13 odst. 1 písm. b) – pochopení výjimky týkající se vážného nebezpečí

28. Výjimka týkající se vážného nebezpečí je založena na „primárním zájmu jakékoli osoby, aby nebyla vystavena fyzickému nebo duševnímu nebezpečí nebo nebyla uvedena do nesnesitelné situace“⁴⁸.

a. Tři typy „vážného nebezpečí“

29. Ustanovení čl. 13 odst. 1 písm. b) obsahuje tyto tři různé typy nebezpečí:
- vážné nebezpečí⁴⁹, že by návrat dítě vystavil fyzické újmě;
 - vážné nebezpečí, že by návrat dítě vystavil duševní újmě; nebo
 - vážné nebezpečí, že by návrat dítě jinak dostal do nesnesitelné situace.
30. Každý z těchto typů lze uplatnit samostatně jako odůvodnění výjimky z povinnosti zajistit bezodkladný návrat dítěte, a proto již tyto tři typy byly podle okolností konkrétního případu v řízení uplatněny nezávisle na sobě. Tyto tři druhy nebezpečí jsou sice oddělené, avšak často se uplatňují společně, a soudy mezi nimi ve svých rozhodnutích ne vždy jasně nerozlišují.

⁴⁶ Tamtéž, bod 29.

⁴⁷ Viz článek 16 Úmluvy z roku 1980.

⁴⁸ Viz důvodová zpráva (citováno v poznámce pod čarou č. 10), odstavec 29.

⁴⁹ Viz výše „vážné nebezpečí“ a „výjimka týkající se vážného nebezpečí“ ve slovníčku pojmů.

b. Vážné nebezpečí pro dítě

31. Ustanovení čl. 13 odst. 1 písm. b) objasňuje, že se jedná o to, zda je vážné nebezpečí, že by návrat „dítě“ vystavil fyzické nebo duševní újmě nebo je jinak dostal do nesnesitelné situace“.
32. Za určitých výjimečných okolností by však vážné nebezpečí, že by návrat dítě vystavil fyzické nebo duševní újmě nebo je jinak dostal do nesnesitelné situace, mohla představovat i újma – ať již fyzická nebo duševní – způsobená některému z rodičů. Výjimka podle čl. 13 odst. 1 písm. b) například nevyžaduje, aby se dítě stalo přímou nebo primární obětí fyzické újmy, pokud existují dostatečné důkazy o tom, že nebezpečí újmy způsobené rodiči, který dítě odvezl, představuje pro toto dítě vážné nebezpečí.

c. Úroveň „vážného nebezpečí“

33. Výraz „vážné“ se týká nebezpečí, nikoli újmy pro dítě. Znamená to, že nebezpečí musí být skutečné a musí dosáhnout takové úrovně závažnosti, aby je bylo možno označit za „vážné“⁵⁰. Pokud jde o míru újmy, musí se jednat o „nesnesitelnou situaci“⁵¹, tj. o situaci, u níž by se nemělo předpokládat, že ji konkrétní dítě snese. Relativní míra nebezpečí nezbytná k tomu, aby nebezpečí bylo možno kvalifikovat jako vážné, se však může lišit v závislosti na povaze a závažnosti možné újmy způsobené dítěti⁵².

d. „Výhledová“ výjimka týkající se vážného nebezpečí

34. Znění čl. 13 odst. 1 písm. b) rovněž naznačuje, že tato výjimka je „výhledová“, protože se zaměřuje na situaci dítěte *po navrácení* a na to, zda by tyto okolnosti vystavily dítě vážnému nebezpečí.
35. Z tohoto důvodu platí, že zkoumání výjimky týkající se vážného nebezpečí sice bude zpravidla vyžadovat analýzu informací/důkazů, z nichž vychází osoba, instituce nebo jiný orgán vystupující

⁵⁰ *Re E. (Children) (Abduction: Custody Appeal)* [2011] UKSC 27, [2012] 1 A.C. 144, 10. června 2011, United Kingdom Supreme Court (Anglie a Wales) (Spojené království) [odkaz INCADAT: HC/E/UK 1068], odstavec 33. Viz rovněž důvodová zpráva (citováno v poznámce pod čarou č. 10), odstavec 29. Výraz „vážné nebezpečí“ odráží záměr autorů, že by se tato výjimka měla uplatňovat restriktivně v souladu s obecným přístupem k výjimkám podle Úmluvy. Během procesu navrhování byla dohodnuta užší formulace čl. 13 odst. 1 písm. b), než byla navrhována původně. Na počátku byl ve výjimce použit termín „značné nebezpečí“, který byl nahrazen termínem „vážné nebezpečí“, protože slovo „vážný“ bylo považováno za intenzivnější kvalifikátor. Viz rovněž *Actes et documents de la Quatorzième session (1980)* (citováno v poznámce pod čarou č. 10), s. 362.

⁵¹ Viz např. *Thomson v. Thomson*, [1994] 3 SCR 551, 20. října 1994, Supreme Court of Canada (Kanada) [odkaz INCADAT: HC/E/CA 11] na s. 596, kde soud rozhodl, že „fyzická nebo duševní újma uvedená v první větě čl. 13 odst. 1 písm. b) představuje takovou míru újmy, kterou lze kvalifikovat rovněž jako nesnesitelnou situaci“. Viz rovněž *Re E. (Children) (Abduction: Custody Appeal)* (viz výše poznámka pod čarou č. 50), odstavec 34, a *EW v. LP*, HCMP1605/2011, 31. ledna 2013, High Court of the Hong Kong Special Administrative Region (Čína) [odkaz INCADAT: HC/E/CNh 1408], odstavec 11, kdy příslušné soudy v obou rozhodnutích citovaly rozsudek ve věci *Re D*, [2006] 3 WLR 0989, 16. listopadu 2006, United Kingdom House of Lords (Anglie a Wales) (Spojené království) [odkaz INCADAT: HC/E/UK 880], odstavec 52, „[n]esnesitelná“ je sice silné slovo, ale použije-li se v případě dítěte, musí znamenat „situaci, u které se nepředpokládá, že by pro toto konkrétní dítě za těchto konkrétních okolností byla snesitelná“.

⁵² *Re E. (Children) (Abduction: Custody Appeal)* (viz výše poznámka pod čarou č. 50), odstavec 33, kde soud konstatoval, že: „Ačkoli výraz „vážné“ označuje spíše nebezpečí než újmu, v běžném jazyce existuje mezi těmito dvěma výrazy souvislost. Relativně nízké nebezpečí úmrtí nebo velmi vážného zranění by tedy mohlo být oprávněně kvalifikováno jako „vážné“, zatímco u jiných méně závažných forem újmy by mohla být nezbytná vyšší úroveň nebezpečí.“

proti navrácení dítěte (ve většině případů se jedná o rodiče, který dítě odvezl), nemělo by se však omezovat jen na analýzu okolností, které existovaly před protiprávním přemístěním nebo zadržením dítěte nebo při něm. Místo toho je zapotřebí hledět do budoucnosti, tj. na okolnosti, které by nastaly, pokud by dítě bylo bezodkladně navraceno. Posouzení výjimky týkající se vážného nebezpečí by pak mělo v případě, že to bude považováno za nutné a vhodné, zahrnovat rovněž posouzení dostupnosti přiměřených a účinných ochranných opatření ve státě obvyklého bydliště⁵³.

36. Výraz „výhledová“ však neznamená, že pro posouzení vážného nebezpečí⁵⁴ po navrácení dítěte do státu obvyklého bydliště nemůže být relevantní minulé chování a incidenty. Jako důkazy toho, zda takové vážné nebezpečí existuje, mohou v závislosti na konkrétních okolnostech sloužit například minulé incidenty domácího násilí nebo násilí v rodinách. S ohledem na výše uvedené okolnosti tedy minulé chování a incidenty samy o sobě neznamenají, že nejsou k dispozici účinná ochranná opatření na ochranu dítěte před vážným nebezpečím⁵⁵.

⁵³ Viz níže odstavce 43 a násl. o ochranných opatřeních v případech podle čl. 13 odst. 1 písm. b).

⁵⁴ Viz výše „vážné nebezpečí“ ve slovníčku pojmů.

⁵⁵ Viz např. 12 UF 532/16, 6. července 2016, *Oberlandesgericht München Senat für Familiensachen* (Německo) [odkaz INCADAT: HC/E/DE 1405], odstavec 42, kde soud konstatoval, že z údajného násilného chování v minulosti nelze odvodit nebezpečí při navrácení, a uvedl, že byl vydán závazný soudní zákaz styku, aby mohl rodič, který dítě odvezl, vyhledat přiměřenou ochranu před jakýmkoli takovým údajným chováním opuštěného rodiče; *H.Z. v. State Central Authority*, 6. července 2006, Full Court of the Family Court of Australia at Melbourne (Austrálie) [odkaz INCADAT: HC/E/AU 876], odstavec 40, kde soudce při projednávání násilného a nevhodného chování v minulosti konstatoval, že „[m]inulost sice může být dobrým ukazatelem budoucnosti, avšak není pro ni určující“, a že dostupnost zákonné ochrany proti takovému jednání zabránila konstatovat vážné nebezpečí, že by návrat dítě vystavil fyzické nebo duševní újmě nebo je jinak dostal do nesnesitelné situace.

Ustanovení čl. 13 odst. 1 písm. b) v praxi

1. Posuzování výjimky týkající se vážného nebezpečí

a. Postupná analýza

37. O údajném vážném nebezpečí se hovoří v celé řadě situací včetně případů, kdy by takové nebezpečí vyplynulo z:
- fyzické, sexuální nebo jiné formy zneužívání dítěte nebo vystavení dítěte domácímu násilí ze strany opuštěného rodiče směřovanému proti rodiči, který dítě odvezl,
 - odloučení dítěte od rodiče, který dítě odvezl, například pokud rodič, který dítě odvezl, tvrdí, že se nemůže vrátit do státu obvyklého bydliště dítěte z bezpečnostních, zdravotních nebo ekonomických důvodů, z důvodu svého přistěhovaleckého statusu nebo z důvodu probíhajícího trestního řízení ve státě obvyklého bydliště dítěte,
 - odloučení dítěte od sourozenců,
 - vážných obav týkajících se bezpečnostního, vzdělávacího, zdravotního nebo ekonomického hlediska souvisejícího s dítětem ve státě obvyklého bydliště.
38. Úmluva nestanoví rozdílné testy pro posuzování vážného nebezpečí na základě typu nebezpečí nebo okolností uváděných osobou, která vznáší námitku proti navrácení. Veškerá tvrzení o vážném nebezpečí se proto vyhodnocují na základě téhož standardu nebo prahové hodnoty a téže postupné analýzy. U některých typů situací – například tam, kde existuje vyšší pravděpodobnost bezprostředního ohrožení fyzické nebo duševní integrity dítěte – je však častěji zjištěno, že splňují vysokou prahovou hodnotu stanovenou pro účely výjimky týkající se vážného nebezpečí.
39. Soud by měl nejprve posoudit, zda jsou tato tvrzení takové povahy a zda jsou dostatečně podrobná a opodstatněná, že by mohla představovat vážné nebezpečí. Neurčitá nebo obecná tvrzení velmi pravděpodobně nebudou dostačující⁵⁶.
40. Pokud soud přistoupí ke druhému kroku, rozhodne na základě přezkoumání a vyhodnocení důkazů předložených osobou, která má námitky proti návratu dítěte, / shromážděných informací a při zohlednění důkazů / informací týkajících se ochranných opatřeních dostupných ve státě obvyklého bydliště dítěte, zda je přesvědčen o tom, že byla prokázána výjimka týkající se vážného nebezpečí ohledně navrácení dítěte. To znamená, že i pokud soud rozhodne, že existují dostatečné důkazy nebo informace prokazující prvky potenciální újmy nebo nesnesitelné situace, musí i přesto při hodnocení toho, zda byla prokázána výjimka týkající se vážného nebezpečí, řádně posoudit okolnosti jako celek včetně toho, zda jsou k dispozici vhodná ochranná opatření nebo zda by je mohlo být zapotřebí zavést s cílem chránit dítě před vážným nebezpečím takové újmy nebo nesnesitelné situace⁵⁷.

⁵⁶ Viz např. *E.S. s/ Reintegro de hijo*, 11. června 2013, *Corte Suprema de Justicia de la Nación* (Argentina) [odkaz INCADAT: HC/E/AR 1305], kde soud konstatoval, že pouhá zmínka o špatném zacházení nebo násilí bez předložení jakýchkoli důkazů je příliš obecná na to, aby ji bylo možno označit za vážné nebezpečí pro dítě; *Gspomer v. Johnson*, 23. prosince 1988, Full Court of the Family Court of Australia at Melbourne (Austrálie) [odkaz INCADAT: HC/E/AU 255], kde „velmi obecné a nespecifické“ důkazy předložené rodičem, který dítě odvezl, týkající se závažných epizod násilí, napadení nebo špatného zacházení ze strany opuštěného rodiče proti rodiči, který dítě odvezl, a proti dítěti nebyly považovány za dostatečné k tomu, aby je bylo možné kvalifikovat jako vážné nebezpečí, že by návrat dítě vystavil fyzické nebo duševní újmě nebo je jinak dostal do nesnesitelné situace.

⁵⁷ Viz níže odstavce 43 a násl. ohledně projednávání takových ochranných opatření.

41. Po provedení tohoto hodnocení:

- pokud soud *není* přesvědčen, že předložené důkazy / shromážděné informace, včetně důkazů a informací týkajících se ochranných opatření, prokazují existenci vážného nebezpečí, nařídí navrácení dítěte⁵⁸,
- pokud soud *je* přesvědčen, že předložené důkazy / shromážděné informace, včetně důkazů a informací týkajících se ochranných opatření, prokazují existenci vážného nebezpečí, není povinen nařídít navrácení dítěte, což znamená, že je na uvážení soudu, zda i přesto navrácení dítěte nařídí.

⁵⁸

Pokud se údajné vážné nebezpečí neprokáže a dítě je navráceno, může rodič, který dítě odvezl, předložit důkazy ohledně svých obav týkajících se dítěte v řízení o péči o dítě ve státě obvyklého bydliště.

Otázky posuzované soudem při analýze výjimky podle čl. 13 odst. 1 písm. b)

V řízení o bezodkladném navrácení dítěte budou soudy jednat urychleně [preambule a čl. 11 odst. 1].

Shromažďování a hodnocení informací nebo důkazů se provádí v souladu se zákony, postupy a zvyklostmi každé jurisdikce.

Pokud jde o ochranná opatření, měl by soud zvážit možnost spolupráce s ústředními orgány a/nebo soudci v rámci IHNJ.

Jsou fakta uváděná osobou, institucí nebo jiným orgánem, který nesouhlasí s navrácením dítěte, natolik podrobná a podstatná, že by mohla představovat vážné nebezpečí, že by návrat dítěte vyvolal fyzické nebo duševní újmu nebo že jinak dostal do nesnesitelné situace?

NE

Soud nařídí navrácení dítěte.

ANO

Po vyhodnocení informací nebo důkazů:

Přesvědčila osoba, instituce nebo jiný orgán, který nesouhlasí s navrácením dítěte (ve většině případů rodič, který dítě odvezl), soud, že by návrat dítěte vyvolal fyzické nebo duševní újmu nebo že jinak dostal do nesnesitelné situace, s přihlédnutím k veškerým přiměřeným a účinným opatřením dostupným nebo zavedeným ve státě obvyklého bydliště za účelem ochrany dítěte před vážným nebezpečím?

ANO

Je prokázána výjimka týkající se vážného nebezpečí a soud NENÍ povinen nařídít navrácení dítěte.

NE

ANO

Soud nařídí navrácení dítěte.

V některých jurisdikcích začínají soudy otázkou: jsou k dispozici a/nebo zavedena přiměřená a účinná ochranná opatření, která by dítě chránila před údajným vážným nebezpečím?

b. Ochranná opatření

42. Ochranná opatření jsou zvažována častěji, avšak nikoli výhradně, v situacích, kdy údajné vážné nebezpečí zahrnuje zneužívání dítěte nebo domácí násilí. Zahrnují širokou škálu stávajících služeb, pomoci a podpory, například přístup k právním službám, finanční pomoci, pomoci v oblasti bydlení, zdravotnickým službám, azylovým domům a k dalším formám pomoci nebo podpory obětem domácího násilí, jakož i zásahy policie a prostřednictvím systému trestního soudnictví.
43. Ochranná opatření mohou být ve státě obvyklého bydliště dítěte dostupná a snadno přístupná; v některých případech může být případně zapotřebí zavést je předem před navrácením dítěte. Nastane-li posledně jmenovaný případ, je třeba zavést konkrétní ochranná opatření jen tehdy, pokud je to nezbytné, a to striktně a přímo za účelem řešení vážného nebezpečí. Neměla by být ukládána jako samozřejmost a měla by mít časově omezenou povahu, která skončí, jakmile bude stát obvyklého bydliště dítěte schopen určit, zda jsou pro dítě vhodná ochranná opatření, a pokud ano, jaká⁵⁹. Za určitých okolností platí, že i když jsou ochranná opatření ve státě obvyklého bydliště dostupná a přístupná, nemusí být dostačující k účinnému řešení vážného nebezpečí. Příkladem může být situace, kdy opuštěný rodič opakovaně porušuje ochranné příkazy.
44. Soudy obvykle posuzují dostupnost a účinnost ochranných opatření zároveň se zkoumáním údajného vážného nebezpečí; případně tak činí až poté, když strana, která má námitky proti navrácení, prokáže existenci vážného nebezpečí a objasní jeho povahu. V optimálním případě by vzhledem k tomu, že jakékoli zpoždění může zmařit cíle Úmluvy, měla být případná ochranná opatření nadnesena na samém počátku řízení, aby měla každá strana dostatečnou příležitost včas předložit příslušné důkazy související s potřebou a vymahatelností takových opatření. V některých jurisdikcích v zájmu rychlosti platí, že pokud je soud v konkrétním případě přesvědčen o tom, že ve státě obvyklého bydliště dítěte jsou k dispozici nebo jsou zavedena přiměřená a účinná ochranná opatření umožňující řešit údajné vážné nebezpečí, může nařídit navrácení dítěte, aniž by musel údajné skutečnosti podrobněji posuzovat.
45. V některých státech může mít soud, který projednává návrh na navrácení dítěte, podle vnitrostátního práva interní pravomoc nařídit ochranná opatření v rámci svého rozhodnutí o navrácení dítěte. V jiných státech soud mít takovou pravomoc nemusí. V těchto případech však může soud zvážit ochranná opatření ve formě dobrovolných závazků, které soudu poskytne opuštěný rodič⁶⁰.
46. Účinnost ochranných opatření, ať již ve formě soudního příkazu nebo dobrovolných závazků, bude záviset na tom, zda a za jakých podmínek mohou být prohlášena vykonatelnými ve státě

⁵⁹ Viz například případ týkající se ochranných opatření, *Re E. (Children) (Abduction: Custody Appeal)* (viz výše poznámka pod čarou č. 50). Viz rovněž *J.D. v. P.D.*, (2010) ONCJ 410, 9. září 2010, Ontario Court of Justice (Kanada) [odkaz INCADAT: HC/E/CA 1421], odstavec 47, kde soud konstatoval, že by „mohl uložit závazky za účelem pomoci při návratu a ochrany dětí v přechodném období, dokud případ nepřevezme soud ve Skotsku“. Ve věci *Mbuyi v. Ngulula*, (2018) MBQB 176, 8. listopadu 2018, Court of Queen's Bench of Manitoba (Kanada) [odkaz INCADAT: HC/E/CA 1416], odstavec 62, soud konstatoval, že při určování, zda výjimka stanovená v čl. 13 odst. 1 písm. b) je důsledkem skutkového stavu: „musí soud v každém řízení podle Haagské úmluvy vycházet z toho, že s výjimkou nejneobvyklejších případů nebo případů, kdy existují dostatečné důkazy k prokázání opaku, budou soudy a orgány ve státě obvyklého bydliště dětí schopny přijmout opatření na ochranu dětí [...]“.

⁶⁰ Viz např. *Sabogal v. Velarde*, 106 F. Supp. 3d 689 (2015), 20. května 2015, United States District Court for the District of Maryland (USA) [odkaz INCADAT: HC/E/USf 1383], kde byl soud ochoten nařídit navrácení dětí při splnění konkrétních podmínek, tj. že navrácení proběhne až poté, co opuštěný rodič zařídí, aby bylo zrušeno dočasné rozhodnutí o svěření do jeho péče, takže bude obnoveno příslušné dočasné rozhodnutí o svěření do péče rodiče, který dítě odvezl, a poté, co zařídí zrušení trestního obvinění proti rodiči, který dítě odvezl, nebo ukončení vyšetřování. Je však třeba mít na paměti, že podmínky nařízené v tomto případě nemusí být u řady smluvních stran možné.

obvyklého bydliště dítěte, což bude záviset na vnitrostátním právu tohoto státu. Jednou z možností může být udělení právního účinku ochrannému opatření na základě zrcadlového rozhodnutí ve státě obvyklého bydliště, pokud je to možné a proveditelné. Soud v dožádaném státě však nemůže vydat příkazy, které by přesahovaly jeho jurisdikci nebo které nejsou nezbytné pro zmírnění prokázaného vážného nebezpečí. Je třeba mít na paměti, že dobrovolné závazky nejsou snadno vymahatelné, a proto nemusí být v řadě případů účinné. Pokud tedy nelze zajistit vymahatelnost dobrovolných závazků ve státě obvyklého bydliště dítěte, měly by být využívány obezřetně, zejména v případech, kdy vážné nebezpečí zahrnuje domácí násilí.

47. Pokud jde o ochranná opatření, bezodkladný návrat dětí může usnadnit Úmluva z roku 1996, je-li mezi dotčenými státy v platnosti. Úmluva z roku 1996 obsahuje zvláštní důvod určování pravomoci, který umožňuje soudu smluvní strany, na jejímž území se dítě nachází (na rozdíl od jeho obvyklého bydliště), přijmout v naléhavých případech nezbytná opatření na ochranu dítěte⁶¹. Úmluva z roku 1996 dále zvyšuje účinnost jakýchkoli takových opatření tím, že zajišťuje, že jsou ze zákona uznávána na území všech ostatních smluvních stran⁶² a že mohou být na návrh kterékoli zainteresované strany prohlášena za vykonatelná podle procesních předpisů státu, kde je tento výkon vyžadován⁶³. Veškerá opatření na ochranu dítěte přijatá na základě tohoto zvláštního důvodu soudní pravomoci by zanikla, jakmile by soudy státu obvyklého bydliště (tj. státu obvyklého bydliště dítěte) přijaly opatření vyžadovaná danou situací, což zdůrazňuje význam koordinace mezi příslušnými orgány⁶⁴.

c. Praktická opatření

48. V některých jurisdikcích mohou soudy, které nařídí bezodkladný návrat dítěte, stanovit praktická opatření s cílem usnadnit provedení navrácení dítěte do státu obvyklého bydliště. Příkladem praktických opatření je například situace, kdy rozhodnutí o navrácení dítěte stanoví, kdo má zakoupit letenky pro návrat dítěte. Tato opatření se liší od ochranných opatření v tom smyslu, že jejich cílem není řešit vážné nebezpečí újmy. Praktická opatření by neměla vytvářet překážky bránící navrácení dítěte, nadměrně zatěžovat kteroukoli ze stran (zejména opuštěného rodiče), ani překračovat omezenou pravomoc soudu.

⁶¹ Článek 11 Úmluvy z roku 1996.

⁶² Článek 23 Úmluvy z roku 1996.

⁶³ Článek 26 Úmluvy z roku 1996.

⁶⁴ Viz rovněž čl. 27 odst. 5 nařízení (EU) 2019/1111 ze dne 25. června 2019 o příslušnosti, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí (přepracované znění), Úř. věst. L 178/1 ze dne 2. července 2019, který se použije od 1. srpna 2022. Ustanovení čl. 27 odst. 5 nařízení stanoví, že pokud soud nařídí navrácení dítěte, může případně nařídít předběžná opatření včetně opatření zajišťovacích v souladu s článkem 15 uvedeného nařízení s cílem chránit dítě před vážným nebezpečím uvedeným v čl. 13 odst. 1 písm. b) Úmluvy z roku 1980, pokud by přezkum a přijetí takových opatření nepřiměřeně nezdržoval řízení o navrácení.

d. Procesní a důkazní pravidla

49. Úmluva z roku 1980 stanoví velmi málo procesních a důkazních pravidel. Tyto záležitosti jsou ponechány na *lex fori*, tj. na právu dožádaného státu, ve kterém se nachází soud. To zahrnuje pravidla týkající se **míry** důkazu (nebo důkazní síly)⁶⁵. Úmluva však výslovně řeší otázku důkazního **břemene**.

i. Důkazní břemeno

50. Důkazní břemeno prokázání výjimky nese osoba, instituce nebo jiný orgán, který nesouhlasí s navrácením dítěte⁶⁶, tj. ve většině případů rodič, který dítě odvezl. I v případě, že soud shromažďuje informace nebo důkazy *ex officio* (v souladu s vnitrostátními postupy), případně pokud se osoba nebo subjekt, který podal návrh na navrácení, řízení aktivně neúčastní, musí být soud přesvědčen, že strana, která nesouhlasí s navrácením dítěte, unesla důkazní břemeno za účelem prokázání výjimky.

ii. Omezení informací a důkazů v otázce navrácení

51. I když se pravidla a postupy týkající se přípustnosti a shromažďování důkazů u jednotlivých smluvních stran liší⁶⁷, je vždy potřeba uplatňovat je s náležitým ohledem na požadavek urychleného řízení a na potřebu omezit vyšetřování soudu pouze na sporné záležitosti, které se přímo týkají problematiky navrácení (nikoli péče o děti⁶⁸).

iii. Přípustnost informací o sociálním postavení dítěte

52. Ustanovení čl. 13 odst. 3 umožňuje přijímání důkazů nebo informací ze zahraničí, neboť stanoví, že soud „musí přihlídnout k informacím týkajícím se sociálního postavení dítěte poskytnutým ústředním orgánem nebo jiným příslušným orgánem obvyklého bydliště dítěte“, jako jsou například zprávy o sociální situaci, zprávy ze školy a lékařské zprávy, pokud jsou k dispozici a týkají se přímo otázky vážného nebezpečí a pokud je lze získat podle vnitrostátních právních předpisů státu obvyklého bydliště. Tyto důkazy nebo informace by měly být získány pouze v případě potřeby a s náležitým ohledem na potřebu urychleného řízení.

⁶⁵ Míra důkazu uplatňovaná smluvními stranami se může lišit. Celá řada smluvních stran například uplatňuje obecnou občanskoprávní míru důkazu, tzv. „převahu důkazu“ nebo „převažující pravděpodobnost“; několik států požaduje, aby byla výjimka prokázána na vyšší úrovni, např. pomocí „jasných a přesvědčivých důkazů“.

⁶⁶ Ustanovení čl. 13 odst. 1; viz rovněž důvodová zpráva (citováno v poznámce pod čarou č. 10), odstavec 114, která mimo jiné uvádí, že „volba tohoto znění v Úmluvě měla za cíl zajistit osobě, které bylo dítě odňato, stejně dobré postavení jako únosci, který si teoreticky zvolil fórum, které je pro něj nejvhodnější“.

⁶⁷ Některé informace o pravidlech použitelných při řízeních o navrácení uvádějí smluvní strany v profilech svých zemí (citováno v poznámce pod čarou č. 39). Například v oddíle 10.3 jsou mimo jiné uvedeny informace o tom, zda je možné o návrhu na navrácení rozhodnout pouze na základě dokumentace (tj. bez soudního jednání) a zda lze v řízení o navrácení dítěte uplatnit ústní důkazy (tj. osobní důkazy).

⁶⁸ Viz výše odstavec 16.

iv. Přípustnost návrhu na navrácení a přiložených dokumentů

53. Pro usnadnění přípustnosti důkazů a informací stanoví článek 23, že nelze požadovat ověřování nebo podobnou formalitu. Článek 30 dále stanoví, že „soudy nebo správní orgány smluvních států přijmou“ každý návrh na navrácení předložený ústřednímu orgánu nebo přímo soudu, jakož i podpůrné dokumenty a jakékoliv jiné informace k němu připojené nebo poskytnuté ústředním orgánem. Článek 30 však nestanoví důkazní (průkaznou) hodnotu, která se má těmto dokumentům přiřadit; to je ponecháno na vnitrostátní právu a na uvážení soudu.

2. Příklady tvrzení, která lze uplatnit podle čl. 13 odst. 1 písm. b)

54. Analýza podle čl. 13 odst. 1 písm. b) je vysoce konkrétní. Každé soudní rozhodnutí týkající se uplatnění nebo neuplatnění výjimky je tedy jedinečné na základě konkrétních okolností daného případu. Vždy je proto vyžadována pečlivá postupná analýza údajného vážného nebezpečí, v souladu s právním rámcem Úmluvy, včetně výjimky objasněné v těchto pokynech. Soudy⁶⁹ však musí mít na paměti požadavek Úmluvy, aby se o případech rozhodovalo urychleně.
55. Tento oddíl uvádí příklady toho, jak některé soudy přistupují k tvrzením o vážném nebezpečí, za použití různých přehledů skutkového stavu a neúplného výčtu relevantních úvah nebo faktorů. Nezabývá se relativní vahou, kterou je třeba jednotlivým těmto úvahám nebo faktorům připisovat, vzhledem k tomu, že ta bude závislá na konkrétních okolnostech daného případu. Tento oddíl uvádí rovněž určité omezené odkazy na mezinárodní judikaturu s cílem ilustrovat konkrétní diskutované problémy. Soudům a těm, kteří mají o tuto problematiku zájem, se doporučuje nahlédnout do databáze INCADAT a vnitrostátní judikatury, kde naleznou podrobnosti a nejnovější informace o přístupu k různým otázkám podle čl. 13 odst. 1 písm. b).

a. Domácí násilí proti dítěti a/nebo rodiči, který dítě odvezl

56. Tvrzení o vážném nebezpečí vyplývajícím z domácího násilí mohou mít různé podoby. Rodič, který dítě odvezl, může tvrdit, že existuje vážné nebezpečí přímé újmy v důsledku fyzického, sexuálního nebo jiného zneužívání dítěte. Může rovněž tvrdit, že vážné nebezpečí vyplývá z vystavení dítěte domácímu násilí ze strany opuštěného rodiče namířenému proti rodiči, který dítě odvezl⁷⁰. V některých situacích může vážné nebezpečí pro dítě vycházet rovněž z potenciální újmy, kterou může způsobit opuštěný rodič rodiči, který dítě odvezl, po navrácení⁷¹, včetně

⁶⁹ Viz výše poznámka pod čarou č. 12.

⁷⁰ Viz např. *Miltiadous v. Tetervak*, 686 F. Supp. 2d 544 (E.D. Pa. 2010), 19. února 2010, United States District Court, Eastern Division Pennsylvania (USA) [odkaz INCADAT: HC/E/US 1144], kde soud konstatoval, že zneužívání rodiče, který dítě odvezl, opuštěným rodičem, které zahrnovalo výhrůžky smrtí a nadměrnou konzumaci alkoholu, jakož i další faktory, jako je neschopnost kyperských orgánů ochránit matku a následná chronická posttraumatická stresová porucha dcery, byly dostačující k tomu, aby představovaly vážné nebezpečí.

⁷¹ Viz např. *Taylor v. Taylor*, 502 Fed.Appx. 854, 2012 WL 6631395 (C.A.11 (Fla.)) (11th Cir. 2012), 20. prosince 2012, United States Court of Appeals for the Eleventh Circuit (USA) [odkaz INCADAT: HC/E/US 1184]. Soud akceptoval důkazy o tom, že opuštěný rodič vyhrožoval využitím třetích stran ke způsobení fyzické újmy (a možná dokonce i smrti) rodiči, který dítě odvezl. Soud konstatoval, že tento případ byl jedinečný, protože nebezpečí pro dítě vyplývalo nejen z výhrůžek opuštěného rodiče, ale také z výhrůžek neznámé třetí strany, a podvodné jednání opuštěného rodiče způsobilo a bylo pravděpodobné, že bude způsobovat i nadále, značné nebezpečí závažné újmy rodině a vážné nebezpečí újmy dítěti, pokud by bylo navráceno. Viz rovněž názor LJ Walla v případě *Re W. (A Child)* [2004] EWCA Civ 1366 (Spojené království) [odkaz INCADAT: HC/E/UK 771] v odstavci 49. V případě *Gomez v. Fuenmayor*, č. 15-12075, United States Court of Appeal (11th Circuit), 5. února 2016 (USA) [odkaz INCADAT: HC/E/US 1407] soud konstatoval, že „[v]yšetřování jako takové se sice zaměřuje na

případů, kdy taková újma může výrazně narušit schopnost rodiče, který dítě odvezl, o dítě pečovat.

57. V těchto případech se zvláštní pozornost při analýze vážného nebezpečí zaměřuje na dopad domácího násilí na dítě po jeho navrácení do státu obvyklého bydliště dítěte a na to, zda tento dopad splňuje vysokou prahovou hodnotu výjimky týkající se vážného nebezpečí, a to s ohledem na skutečnosti, jako je například povaha, četnost a intenzita tohoto násilí, jakož i okolnosti, za nichž je pravděpodobné, že k němu dojde⁷². Důkaz o existenci situace domácího násilí tedy sám o sobě nestačí k tomu, aby bylo konstatováno vážné nebezpečí pro dítě⁷³.
58. V případech, kdy rodič, který dítě odvezl, prokázal skutečnosti týkající se domácího násilí, které by představovaly vážné nebezpečí pro dítě, měly by soudy zvážit dostupnost, přiměřenost a účinnost opatření na ochranu dítěte před tímto vážným nebezpečím⁷⁴. Je-li například ve státě obvyklého pobytu dítěte k dispozici právní ochrana a policejní a sociální služby, které pomáhají obětem domácího násilí, nařídily soudy navrácení dítěte⁷⁵. V některých případech však soudy mohou považovat takovou právní ochranu a služby za nedostatečné pro ochranu dítěte před

nebezpečí, kterému je vystaveno dítě, a nikoli rodič, [...] avšak dostatečně závažné hrozby a násilí namířené proti rodiči mohou představovat vážné nebezpečí újmy i pro dítě“.

⁷² V následujících případech soud konstatoval, že neexistují žádné důkazy o vážném nebezpečí pro dítě. *Tabacchi v. Harrison*, 2000 WL 190576 (N.D.Ill.), 2. srpna 2000, United States District Court for the Northern District of Illinois, Eastern Division (USA) [odkaz INCADAT: HC/E/USf 465], kde nebyl fakt, že se opuštěný rodič v minulosti dopouštěl zneužívání rodiče, který dítě odvezl, vyhodnocen jako vážné nebezpečí pro jejich dítě, protože dítě bylo v minulosti přítomno násilnému chování opuštěného rodiče vůči rodiči, který dítě odvezl, pouze dvakrát, a vzhledem k tomu, že od přemístění se oba rodiče bez obtíží dohodli na návštěvách a neexistovaly důkazy o tom, že by opuštěný rodič zneužíval nebo obtěžoval rodiče, který dítě odvezl. Viz rovněž *Secretary for Justice v. Parker*, 1999 (2) ZLR 400 (H), 30. listopadu 1999, High Court (Zimbabwe) [odkaz INCADAT: HC/E/ZW 340], s. 408, kde soud konstatoval, že násilné a zastrašující chování opuštěného rodiče bylo zaměřeno na rodiče, který děti odvezl, a nikoli na děti, a že stresující prostředí, jemuž byly děti vystaveny podle tvrzení rodiče, který děti odvezl, bylo důsledkem napjatých vztahů mezi rodiči. Soud dále konstatoval, že rodič, který děti odvezl, nevzněl žádné námitky proti požadavku opuštěného rodiče na styk s dětmi, a že se naopak jevilo, že opuštěného rodiče ke kontaktu s nezletilými dětmi povzbuzuje.

⁷³ Viz rovněž *Souratgar v. Fair*, 720 F.3d 96 (2nd Cir. 2013), 13. června 2013, United States Court of Appeals for the Second Circuit, (USA) [odkaz INCADAT: HC/E/US 1240], s. 12 a 16, kde soud považoval tvrzení rodiče, který dítě odvezl, o manželském zneužívání ze strany opuštěného rodiče „za relevantní podle čl. 13 odst. 1 písm. b) pouze v případě, že vážně ohrožuje dítě. Vyšetřování podle čl. 13 odst. 1 písm. b) se netýká toho, zda by repatriace vystavila vážnému nebezpečí bezpečnost [rodiče, který dítě odvezl], ale zda by vystavila vážnému nebezpečí fyzické nebo duševní újmy dítě.“ V daném případě soud potvrdil zjištění okresního soudu, že ačkoli došlo k případům domácího zneužívání, „nebyla nikdy způsobena újma [dítěti] a [dítě] nebylo nikdy jeho cílem“ a že „v tomto případě důkazy [...] neprokazují, že by dítěti při repatriaci hrozilo vážné nebezpečí fyzické nebo duševní újmy“.

⁷⁴ Viz např. *F. v. M. (Abduction: Grave Risk of Harm)* [2008] 2 FLR 1263, 6. února 2008, Family Division of the High Court of England and Wales (Spojené království) [odkaz INCADAT: HC/E/UK 1116], odstavce 13 a 14, kde soud konstatoval, že pokud „by byl (nebo je) přesvědčen, že by dítěti byla poskytnuta dostatečná ochrana ze strany soudů dožadujícího státu a/nebo opuštěný rodič poskytl dostatečné ochranné závazky, nemohl by se rodič, který dítě unesl, zpravidla dovolávat výjimky podle čl. 13 odst. 1 písm. b), zejména v případech, kdy údajně došlo k domácímu násilí.“ Soud rovněž konstatoval, že v tomto případě opuštěný rodič uvedl, že „bude spolupracovat při jakémkoli [...] řízení a že poskytne závazky týkající se neobtěžování“. Viz výše „Otázky posuzované soudem při analýze výjimky podle čl. 13 odst. 1 písm. b)“ na s. 33.

⁷⁵ Viz např. *X. (the mother) against Y. (the father)*, 22. února 2018, *Rechtbank 's-Gravenhage* (Nizozemsko) [odkaz INCADAT: HC/E/NL 1391], s. 6, kde soud konstatoval, že prohlášení rodiče, který dítě odvezl, že byl pravidelně vystaven domácímu násilí v přítomnosti dítěte, není dostatečně průkazné pro konstatování vážného nebezpečí, protože „je třeba náležitě zohlednit všechny okolnosti včetně toho, zda mohou být přijata opatření na ochranu dítěte nebo jiná přiměřená opatření s cílem zajistit, aby důsledky domácího násilí nepředstavovaly (nebo již nadále nepředstavovaly) pro danou nezletilou osobu nebezpečí.“ Viz rovněž *Mbuyi v. Ngulula* (viz výše poznámka pod čarou č. 59).

vážným nebezpečím⁷⁶, například pokud opuštěný rodič opakovaně porušuje ochranné příkazy⁷⁷, což může vystavit dítě vážnému nebezpečí fyzické nebo duševní újmy, případně vzhledem k míře psychické zranitelnosti dítěte⁷⁸.

b. Hospodářské nebo vývojové znevýhodnění dítěte po návratu

59. Pokud jsou vznesena tvrzení o vážném nebezpečí na základě hospodářského nebo vývojového znevýhodnění po návratu dítěte⁷⁹, měla by se analýza zaměřit na to, zda lze ve státě obvyklého bydliště uspokojit základní potřeby dítěte. Soud by se neměl pouštět do srovnávání životních podmínek, které může nabídnout jeden nebo druhý rodič (nebo jeden či druhý stát). To může být relevantní v následném řízení o péči o děti, ale pro analýzu podle čl. 13 odst. 1 písm. b) je to

⁷⁶ Viz např. *State Central Authority, Secretary to the Department of Human Services v. Mander*, 17. září 2003, Family Court of Australia (Austrálie) [odkaz INCADAT: HC/E/AU 574], odstavce 109 a 111, kde soud konstatoval, že „[j]e zřejmé, že existence soudních příkazů a trestních sankcí nesnížila míru násilí“, takže soud byl „v tomto případě přesvědčen o tom, že existuje vážné nebezpečí újmy“. Navrácení dětí bylo proto zamítnuto; No de RG 06/00395, 30. května 2006, *Cour d'appel de Paris* (Francie) [odkaz INCADAT: HC/E/FR 1010], kde soud konstatoval, že navzdory tomu, že rodič, který dítě odvezl, podal žalobu ohledně znásilnění dítěte v rodinném bydlišti partnerem žijícím s opuštěným rodičem, nebyla poté, co dítě vzneslo závažná obvinění a vyjádřilo značné výhrady ohledně návratu k bydlení s opuštěným rodičem, přijata žádná účinná preventivní opatření.

⁷⁷ Viz např. *Achakzad v. Zemaryalai* [2011] W.D.F.L. 2, 20. července 2010, Ontario Court of Justice (Kanada) [odkaz INCADAT: HC/E/CA 1115], kde soud akceptoval důkazy rodiče, který dítě odvezl, prokazující, že ho opuštěný rodič při několika příležitostech napadl nebo vyhrožoval napadením, včetně výhrůžek znásilněním a vyhrožování nabitou střelnou zbraní, zatímco rodič, který dítě odvezl, držel dítě v náručí. Soud navíc konstatoval, že vzhledem ke konkrétním okolnostem nelze ignorovat, že opuštěný rodič nesl obvinění podle čl. 13 odst. 1 písm. b), která proti němu vznesl rodič, který dítě odvezl, s jednoznačnou nelibostí. Ačkoli závazky by byly vymahatelné vzhledem k tomu, že opuštěný rodič byl ochoten akceptovat příkaz týkající se bezpečného přístavu v Kalifornii, byl soud toho názoru, že skutečný problém spočívá v tom, zda budou kalifornské soudy schopny vhodným způsobem řídit a kontrolovat chování tohoto rodiče v budoucnosti vzhledem k tomu, že se dopustil pohrdání soudním systémem, neboť po celou dobu provádění důkazů lhal a porušoval soudní příkazy. Navíc se ukázalo, že ve vztahu není schopen ovládat své chování. Soud proto rozhodl, že vzhledem k nemožnosti přiměřené kontroly prostřednictvím závazků představuje návrat do Kalifornie vážné nebezpečí jak pro rodiče, který dítě odvezl, tak pro dítě samotné.

⁷⁸ Viz např. *Ostevoll v. Ostevoll*, 2000 WL 1611123 (S.D. Ohio 2000), 16. srpna 2000, United States District Court in Ohio (USA) [odkaz INCADAT: HC/E/US 1145], odstavec 15, kde vypovídali dva psychologové v zastoupení rodiče, který děti odvezl. První psycholog diagnostikoval u dětí posttraumatickou stresovou poruchu, protože samy „utrpěly značné trauma, fyzické zneužívání, emocionální zneužívání a verbální zneužívání“ a byly rovněž svědkem takového zneužívání rodiče, který děti odvezl. První psycholog byl konkrétně „toho názoru, že návrat dětí do Norska by pro děti vytvořil nesnesitelnou situaci“. Druhý psycholog „při své diagnóze nabyl dojmu, že každé z dětí trpí minimálně závažnou stresovou poruchou“, přičemž všechny děti popisovaly nadměrné pití opuštěného rodiče a různé případy zneužívání, jejichž oběti se staly jak ony samy, tak rodič, který děti odvezl. Druhý z psychologů byl toho názoru, že opuštěný rodič trpí narcistickou poruchou charakteru, která „by pro děti v případě jejich navrácení do Norska představovala vážné nebezpečí újmy a uvedla by je do nesnesitelné situace“, a že „děti by utrpěly nenapravitelnou psychickou újmu již jen na základě nařízení jejich návratu do Norska bez ohledu na to, zda by byl nařízen i jejich návrat do péče [opuštěného rodiče]“.

⁷⁹ Viz např. *A.S. v. P.S. (Child Abduction)* [1998] 2 IR 244, 26. března 1998, Supreme Court (Irsko) [odkaz INCADAT: HC/E/IE 389]; *K.M.A. v. Secretary for Justice* [2007] NZFLR 891, 5. června 2007, Court of Appeal of New Zealand (Nový Zéland) [odkaz INCADAT: HC/E/NZ 1118]; *Police Commissioner of South Australia v. H.*, 6. srpna 1993, Family Court of Australia at Adelaide (Austrálie) [odkaz INCADAT: HC/E/AU 260]; *Re E. (Children) (Abduction: Custody Appeal)* (viz výše poznámka pod čarou č. 50).

nepodstatné⁸⁰. Skromnější životní podmínky⁸¹ a/nebo omezenější podpora vývoje⁸² ve státě obvyklého bydliště tedy nestačí k prokázání výjimky týkající se vážného nebezpečí. Pokud rodič, který dítě odvezl, tvrdí, že se s dítětem nemůže vrátit do státu obvyklého bydliště z důvodu své obtížné nebo neudržitelné ekonomické situace, např. protože by se snížila jeho životní úroveň, nemůže v daném státě najít zaměstnání nebo se z jiného důvodu nachází v tísnivé situaci, nebude to obvykle dostačující pro vydání rozhodnutí o nenavrácení dítěte⁸³. Zejména závislost na státních dávkách nebo jiné institucionální podpoře sama o sobě nepředstavuje vážné nebezpečí⁸⁴. K vážnému nebezpečí pro dítě mohou vést pouze velmi výjimečné okolnosti⁸⁵. Pokud byly prokázány okolnosti, které by představovaly vážné nebezpečí, mohou soudy zvážit, zda mohou dítě před takovým nebezpečím ochránit ochranná opatření, jako je například poskytnutí určité krátkodobé naléhavé finanční pomoci do doby, než bude soud příslušný ve státě obvyklého bydliště schopen vydat nezbytné příkazy.

⁸⁰ Viz No de pourvoi 08-18126, 25. února 2009, *Cour de cassation* (Francie) [odkaz INCADAT: HC/E/FR 1013], kde soud zamítl argumenty rodiče, který dítě odvezl, že by soud měl porovnat životní podmínky dítěte v dané době s jejich životními podmínkami v případě jejich navrácení s cílem vyhodnotit vážné nebezpečí.

⁸¹ Viz např. *G., P. C. c. H., S. M. s/ reintegro de hijos*, 22. srpna 2012, *Corte Suprema de Justicia de la Nación* (Argentina) [odkaz INCADAT: HC/E/AR 1315], kde soud posuzoval argument týkající se finanční situace opuštěného rodiče, ale konstatoval, že rodič, který dítě odvezl, neprokázal, že by z ní vyplývala možnost, že se děti dostanou do extrémní situace; *Y.D. v. J.B.*, [1996] R.D.F. 753, 17. května 1996, *Superior Court of Quebec* (Kanada) [odkaz INCADAT: HC/E/CA 369], kde rodič, který dítě odvezl, argumentoval, že špatná finanční situace opuštěného rodiče by vystavila děti vážnému nebezpečí, avšak soud rozhodl, že finanční slabost sama o sobě nepředstavuje platný důvod pro odmítnutí navrácení dítěte; No de RG 11/02919, 19. září 2011, *Cour d'appel de Lyon* (Francie) [odkaz INCADAT: HC/E/FR 1168], kde rodič, který dítě odvezl, tvrdil, že návrat dětí do Německa by je vystavil vážnému nebezpečí vzhledem k nedostatečné úrovni ubytování opuštěného rodiče, avšak soud dospěl k závěru, že rodič, který dítě odvezl, neprokázal, že toto ubytování nesplňuje minimální požadované standardy, a konstatoval, že dožadovaná země nemohla zohlednit údajnou skutečnost, že děti měly ve Francii příznivější životní podmínky, neboť „jí nepříslušelo posuzovat opodstatněnost zahraničního rozhodnutí“; 17 UF 56/16, 4. května 2016, *Oberlandesgericht Stuttgart Senat für Familiensachen* (Německo) [odkaz INCADAT: HC/E/DE 1406], kde bylo rozhodnuto, že potenciálně méně příznivá hospodářská situace ve státě obvyklého bydliště po navrácení nepředstavuje pro dítě vážné nebezpečí fyzické nebo duševní újmy.

⁸² Viz např. No de RG 11/01062, 28. června 2011, *Cour d'appel de Bordeaux* (Francie) [odkaz INCADAT: HC/E/FR 1128], kde rodič, který dítě odvezl, tvrdil, že si dítě ve státě obvyklého bydliště stěžovalo na podvýživu, nedostatečnou hygienu a zanedbávání, ale soud konstatoval, že to není dostačujícím důvodem k prokázání vážného nebezpečí, že je věcí soudů ve státě obvyklého bydliště, aby určily nejvhodnější osobu z hlediska zajišťování každodenní péče o dítě, a že stát obvyklého bydliště disponuje vhodnými zařízeními a infrastrukturou umožňující sledování dětí žijících na jeho území.

⁸³ Viz např. *N. R. c. J. M. A. V. s/ reintegro de hijo*, 28. února 2013, *Corte Suprema* (Chile) [odkaz INCADAT: HC/E/CL 1318], kde soud konstatoval, že pouhá skutečnost, že navrácení může rodiči, který dítě odvezl, způsobit obtíže v důsledku problémů s hledáním zaměstnání, není dostatečným důvodem ospravedlňujícím to, že se rodič, který dítě odvezl, odmítá vrátit, a že tyto záležitosti je třeba dále zohlednit v řízení o péči o dítě; No de RG 12-19382, 20. března 2013, *Cour de cassation* (Francie) [odkaz INCADAT: HC/E/FR 1213], kde rodič, který dítě odvezl, tvrdil, že je nezaměstnaný a že má ve Francii minimální příjem a regulované nájemné, které by v Anglii získat nemohl; soud však zdůraznil, že anglické orgány přijaly vhodná opatření k zajištění ochrany dětí po jejich návratu a že rodič, který dítě odvezl, se z hlediska výhod minimálního příjmu nachází v jiné situaci, protože pobyt v Anglii je mu nyní uložen na základě anglického rozhodnutí, takže nehrozí žádné vážné nebezpečí; SA_285/2007/frs, 16. srpna 2007, *Tribunal fédéral, IIè cour de droit civil* (Švýcarsko) [odkaz INCADAT: HC/E/CH 955], kde soud konstatoval, že s ohledem na neexistenci objektivních důvodů, které by ospravedlňovaly odmítnutí návratu ze strany rodiče, který dítě odvezl, se nejvíce, že by pro něj bylo prakticky obtížné nebo ekonomicky nesnesitelné vrátit se do Izraele a žít tam alespoň po dobu trvání soudního řízení v této zemi.

⁸⁴ Viz např. *Re A. (Minors) (Abduction: Custody Rights)* [1992] Fam 106, 12. února 1992, *Court of Appeal of England and Wales* (Spojené království) [odkaz INCADAT: HC/E/UK 48], kde soud konstatoval, že závislost na australských státních dávkách po návratu není sama o sobě dostačující, aby představovala nesnesitelnou situaci.

⁸⁵ Viz např. úvahy soudu ve věci No de RG 08/04984, 18. února 2009, *Cour d'appel de Nîmes* (Francie) [odkaz INCADAT: HC/E/FR 1135].

c. Nebezpečí spojená s okolnostmi ve státě obvyklého bydliště

60. Analýza vážného nebezpečí související s okolnostmi ve státě obvyklého bydliště se musí spíše než na politickou, hospodářskou nebo bezpečnostní situaci v daném státě obecně zaměřit na závažnost politické, hospodářské nebo bezpečnostní situace a na její dopad na dané konkrétní dítě⁸⁶, včetně toho, zda je úroveň takového dopadu dostatečná k uplatnění výjimky týkající se vážného nebezpečí. Pro uplatnění výjimky týkající se vážného nebezpečí tedy zpravidla nejsou dostačující pouhá tvrzení, že ve státě obvyklého bydliště panuje vážná bezpečnostní, politická nebo hospodářská situace⁸⁷. Obdobně platí, že jako vážné nebezpečí zpravidla nelze klasifikovat ani (izolované) násilné incidenty v nestálém politickém prostředí⁸⁸. I když jsou uváděné údajné skutečnosti takové povahy, že by mohly představovat vážné nebezpečí, musí soud určit, zda by toto nebezpečí bylo řešitelné pomocí ochranných opatření, a pokud by tomu tak bylo, musel by nařídit navrácení dítěte⁸⁹.

d. Nebezpečí související se zdravím dítěte

61. V případech, kdy se jedná o tvrzení spojená se zdravím dítěte, by se analýza vážného nebezpečí zpravidla měla zaměřit na dostupnost léčby ve státě obvyklého bydliště dítěte⁹⁰, a nikoli na

⁸⁶ Viz *Escaf v. Rodriguez*, 200 F. Supp. 2d 603 (E.D. Va. 2002), 6. května 2002, United States District Court for the Eastern District of Virginia, Alexandria Division (USA) [odkaz INCADAT: HC/E/USf 798], kde soud uznal, že ačkoli existují důkazy o tom, že americkým podnikatelům v Kolumbii hrozí zvýšené riziko únosu a násilí a že samotnému rodiči, který dítě odvezl, bylo vyhrožováno, neexistuje jasný a přesvědčivý důkaz tom, že by ve městě, kde žije opuštěný rodič, hrozilo vážné nebezpečí třináctiletému dítěti s dvojím občanstvím (americkým a kolumbijským), které tam žije se svým kolumbijským rodičem a s rodinou.

⁸⁷ Viz např. No de RG 11/02685, 28. června 2011, *Cour d'appel de Rennes* (Francie) [odkaz INCADAT: HC/E/FR 1129], kde rodič, který děti odvezl, tvrdil, že město Mexico City je znečištěné, že v metropoli Mexico City panuje nejistota v důsledku kriminality a existuje tam riziko zemětřesení, ale nebyl schopen prokázat osobní a přímý vliv těchto rizik na děti; No de pourvoi 14-17.493, 19. listopadu 2014, *Cour de cassation* (Francie) [odkaz INCADAT: HC/E/FR 1309], kde rodič, který dítě odvezl, tvrdil, že v případě návratu do Jihoafrické republiky by dítě bylo vystaveno riziku vážného fyzického nebezpečí v důsledku života v rezervaci Makalali vzhledem k obecným životním podmínkám, které tam panují, avšak soud tyto argumenty odmítl.

⁸⁸ Viz např. případy týkající se navrácení do Izraele, kde jsou údajná potenciální nebezpečí vyplývající z každodenního života obvykle považována za příliš obecná na to, aby se na ně vztahoval čl. 13 odst. 1 písm. b): A. v. A., 5. října 2001, *Buenos Aires Court of First Instance* (Argentina) [odkaz INCADAT: HC/E/AR 487]; No 03/3585/A, 17. dubna 2003, *Tribunal de première instance de Bruxelles* (Belgie) [odkaz INCADAT: HC/E/BE 547]; B-2939-01, 11. ledna 2002, *Vestre Landsret* (Dánsko) [odkaz INCADAT: HC/E/DK 519]; *Freier v. Freier*, 969 F. Supp. 436 (E.D. Mich. 1996), 4. října 1996, United States District Court for the Eastern District of Michigan, Southern Division (USA) [odkaz INCADAT: HC/E/USf 133]. Viz rovněž: *Procedure for International Return of Children*, případ č. 2926/2008, 16. února 2009, *Tercera Sala Familiar del Honorable Tribunal Superior de Justicia del Distrito Federal* (Mexiko) [odkaz INCADAT: HC/E/MX 1038], kde politické demonstrace narušující každodenní život ve Venezuele a z nich vyplývající celková nejistota nebyly vyhodnoceny jako vážné nebezpečí.

⁸⁹ Viz např. A. v. A. (viz výše poznámka pod čarou č. 88), kde soud odložil výkon rozhodnutí o navrácení o dva měsíce, než se situace ve státě obvyklého bydliště stabilizuje. Viz rovněž *Re D. (Article 13b: Non-return)* [2006] EWCA Civ 146, 25. ledna 2006, Court of Appeal of England and Wales (Spojené království) [odkaz INCADAT: HC/E/UK 818], kde se oba rodiče ve Venezuele stali oběťmi předem naplánované a cílené střelby i dalších útoků. Soud v odstavci 28 souhlasil s procesním soudcem, že „dítě nebylo vystaveno žádnému útoku a jsou méně pravděpodobným cílem útoku než jejich rodiče, ale [hrozí jim] fyzické zranění, pokud by se v době takových útoků nacházely ve společnosti některého z rodičů“. Soud rovněž konstatoval, že podle vyjádření procesního soudce by „nepřetržitý dohled ozbrojených strážců [...] sám o sobě neposkytoval stoprocentní ochranu, ale poněkud by snížil nebezpečí“.

⁹⁰ Viz např. No de pourvoi 17-11031, 4. května 2017, *Cour de cassation* (Francie) [odkaz INCADAT: HC/E/FR 1346], kde soud konstatoval, že kvalita zdravotnictví v Izraeli je uspokojivá a že antivirová léčba HIV, kterou dítě v Izraeli podstoupilo, byla stejná jako léčba, která mu byla předepsána ve Francii. To znamená, že odpovídající léčba je k dispozici a že neexistují důvody pro zamítnutí navrácení dítěte.

srovnání relativní kvality péče v jednotlivých příslušných státech⁹¹. Vážné nebezpečí bude zpravidla prokázáno pouze v situacích, kdy léčba je (nebo by byla) naléhavě nutná, ale ve státě obvyklého bydliště není dostupná nebo přístupná, případně pokud zdravotní stav dítěte zcela znemožňuje cestu zpět do tohoto státu⁹². Pouhá skutečnost, že stát obvyklého bydliště má jinou úroveň zdravotní péče nebo jiné klimatické prostředí, zpravidla nebude dostačující k prokázání výjimky podle čl. 13 odst. 1 písm. b). Například skutečnost, že klimatické podmínky v dožadujícím státě jsou odlišné od klimatických podmínek ve státě dožádaném, sama o sobě nestačí k prokázání výjimky týkající se vážného nebezpečí v souvislosti se zdravím dítěte. Pokud se tvrzení související se zdravím dítěte prokáží, může soud zvážit například ochranná opatření na ochranu dítěte před vážným nebezpečím po navrácení, jako je například: poskytnutí finanční podpory, zdravotního pojištění a/nebo příprava lékařské podpory pro dítě po navrácení. Tato opatření by však neměla zbytečně zatěžovat opuštěného rodiče a měla by být časově omezená jen do té míry, aby umožnila rodiči, který dítě odvezl, přístup k soudům ve státě obvyklého bydliště, které mají pro řešení těchto otázek optimální předpoklady.

e. Odloučení dítěte od rodiče, který dítě odvezl, v případě, že by rodič, který dítě odvezl, nebyl schopen nebo ochoten vrátit se do státu obvyklého bydliště dítěte

62. V řízení o navrácení se v souvislosti s širokou škálou okolností často objevují tvrzení o tom, že dítěti hrozí vážné nebezpečí duševní újmy nebo uvedení do nesnesitelné situace v důsledku odloučení od rodiče, který je odvezl, pokud se tento rodič nemůže nebo nechce vrátit. Soudní rozhodnutí řady smluvních stran však prokazují, že v případech, kdy se rodič, který dítě odvezl, nemohl nebo nechtěl s dítětem vrátit do státu obvyklého bydliště dítěte, akceptovaly soudy výjimku podle čl. 13 odst. 1 písm. b) jen výjimečně⁹³.
63. Analýza vážného nebezpečí se v těchto případech zaměřuje primárně na dopad možného odloučení na dítě v případě příkazu k navrácení nebo ponechání bez péče a na to, zda tento dopad splňuje vysokou prahovou hodnotu výjimky týkající se vážného nebezpečí, přičemž se zohledňuje dostupnost ochranných opatření pro řešení tohoto vážného nebezpečí⁹⁴. Okolnosti

⁹¹ Viz např. No de rôle: 07/78/C, 25. ledna 2007, *Tribunal de première instance de Bruxelles* (Belgie) [odkaz INCADAT: HC/E/BE 857], kde rodič, který dítě odvezl, tvrdil, že dítěti hrozí vážné nebezpečí, protože opuštěný rodič odmítá dodržovat naléhavé doporučení školního psychologa, aby dítěti byla poskytnuta logopedická terapie, ale Tribunal shledal, že tyto skutečnosti nejsou dostačující, aby mohly být kvalifikovány jako vážné nebezpečí; V.L. B-1572-09, 23. září 2009, *Vestre Landsret* (Dánsko) [odkaz INCADAT: HC/E/DK 1101], kde bylo nezbytné, aby dítěti byla ve škole věnována zvláštní pozornost, a rodič, který dítě odvezl, tvrdil, že navrácení dítěte opuštěnému rodiči, který trpěl roztroušenou sklerózou a depresí, by představovalo vážné nebezpečí. Soud však konstatoval, že dítě a opuštěný rodič mají mezi sebou dobrý vztah a že opuštěný rodič se snaží o dítě pečovat co nejlepším možným způsobem, a nepovažoval tedy tato tvrzení za dostatečně průkazná, aby bylo možno konstatovat vážné nebezpečí; *DP v. Commonwealth Central Authority*, [2001] HC 39, (2001) 180 ALR 402 (Austrálie) [odkaz INCADAT HC/E/AU 346] v odstavci 144, kde soud v souvislosti s léčbou dítěte s autismem konstatoval, že v Řecku, kam se mělo dítě vrátit, „existují zařízení pro léčbu dětského autismu“, avšak nesrovnával relativní kvalitu péče mezi Austrálií a Řeckem. Viz rovněž *Solis v. Tibbo Lenoski*, 2015 BCCA 508 (CanLII) (Kanada) [odkaz INCADAT HC/E/CA 1403].

⁹² Viz *State Central Authority v. Maynard*, 9. března 2003, Family Court of Australia (Austrálie) [odkaz INCADAT: HC/E/AU 541], odstavce 27, 28 a 30, kde z rozsáhlých lékařských nálezů vyplývalo, že závažný zdravotní stav dítěte (epileptické záchvaty) znamenal, že „cestování by mohlo mít za následek významné a vážné poškození [dítěte] nebo jeho smrt“; soud sice odmítl argumenty rodiče, který dítě odvezl, ohledně kvality anglického zdravotnictví, avšak konstatoval, že navrácení dítěte do Anglie by ho vystavilo vážnému nebezpečí fyzické újmy.

⁹³ Viz níže odstavce 67–72.

⁹⁴ Viz např. No de RG 11/01437, 1. prosince 2011, *Cour d'appel d'Agen* (Francie) [odkaz INCADAT: HC/E/FR 1172], kde soud dospěl k závěru, že odloučení dítěte od rodiče, který dítě odvezl, nepředstavuje vážné nebezpečí, přestože rodič, který dítě odvezl, byl vždy tím, kdo se o dítě staral, protože dítě má dobrý vztah s opuštěným rodičem a milující rodinu ve státě

nebo důvody, proč není rodič, který dítě odvezl, schopen návratu do státu obvyklého bydliště dítěte, se liší od posouzení dopadu možného odloučení na dítě, ačkoli mohou být jeho součástí.

64. Pokud by odloučení od rodiče, který dítě odvezl, splňovalo vysoké prahové hodnoty vážného nebezpečí, mohly by být okolnosti nebo důvody neschopnosti rodiče, který dítě odvezl, vrátit se do státu obvyklého bydliště dítěte důležité obzvláště při určování toho, jaká ochranná opatření jsou k dispozici pro účely zrušení překážky návratu rodiče, který dítě odvezl, a pro řešení vážného nebezpečí⁹⁵. Níže uvádíme příklady (odstavce 67–72) některých obvyklých překážek uváděných rodiči, kteří dítě odvezli, a druhy opatření, která mohou soudy v jednotlivých scénářích zvažovat. Pokud překážky brání návratu rodiče, který dítě odvezl, odstranit nelze, mohou další úvahy při posuzování možných ochranných opatření případně zahrnovat možnost, aby o dítě při jeho navrácení do státu jeho obvyklého bydliště pečoval opuštěný rodič nebo jiná osoba až do doby, dokud soud v tomto státě nerozhodne o určení péče o dítě.
65. Je-li pro řešení vážného nebezpečí důležité, aby byla řízení o péči o dítě čekající ve státě obvyklého bydliště na projednání urychleně zařazena na seznam⁹⁶, mohl by soud nařizující navrácení jako opatření na ochranu dítěte požadovat, aby řízení o péči o dítě proběhlo ve státě obvyklého bydliště dítěte co nejdříve po jeho navrácení. Tam, kde je to podle příslušných zákonů a postupů vhodné, by mohly být strany sporu informovány o zrychlených řízeních, která případně existují ve státě obvyklého bydliště dítěte. Kromě toho by soud nařizující navrácení rovněž mohl v závislosti na daných okolnostech, a pokud je to v obou dotčených státech možné, pomoci usnadnit urychlené projednání řízení prostřednictvím přímé komunikace mezi soudy⁹⁷.

i. Trestní stíhání rodiče, který dítě odvezl, ve státě obvyklého bydliště dítěte v důsledku jeho protiprávního přemístění nebo zadržení

66. Rodič, který dítě odvezl, může odmítnout návrat v důsledku nebezpečí, že bude trestně stíhán za protiprávní přemístění nebo zadržení dítěte, i z toho důvodu, že uvěznění rodiče, který dítě odvezl, by mohlo vést k odloučení od tohoto rodiče, což by mohlo představovat vážné nebezpečí pro dítě. Soud může zvážit vyhledání informací o stavu zatýkacího rozkazu nebo probíhajícího trestního řízení, jakož i o možnosti odvolání zatýkacího rozkazu nebo obvinění. Opuštěný rodič nebo příslušné úřady ve státě obvyklého bydliště dítěte mohou například poskytnout ujištění, že nebudou pokračovat v trestním nebo jiném řízení, případně že alespoň nezatknou rodiče, který

obvyklého bydliště; 7 UF 660/17, 5. července 2017, *Oberlandesgericht Nürnberg Senat für Familiensachen* (Německo) [odkaz INCADAT: HC/E/DE 1409], kde se soud zaměřil na to, zda by vážné nebezpečí duševní újmy, které dítěti hrozí, výrazně překročilo míru citového vypětí obvyklého u dětí v důsledku navrácení, a konstatoval, že v tomto případě neexistuje žádný důkaz, že by tomu tak bylo.

⁹⁵ Soudy v některých jurisdikcích mohou zvážit možná opatření, která by odstranila překážku návratu rodiče, který dítě odvezl, ještě dříve, než vyhodnotí skutková tvrzení týkající se vážného nebezpečí. Tam, kde lze taková opatření zavést, může být soud schopen vyřídit návrh na navrácení, aniž by musel posuzovat tvrzení rodiče, který dítě odvezl, ohledně vážného nebezpečí hrozícího dítěti v důsledku odloučení.

⁹⁶ Viz výše „zařazení na seznam“ ve slovníčku pojmů.

⁹⁷ Viz např. *Re G. (Abduction: Withdrawal of Proceedings, Acquiescence, Habitual Residence)* [2007] EWHC 2807 (Fam), 30. listopadu 2007, High Court (Family Division) of England and Wales (Spojené království) [odkaz INCADAT: HC/E/UK 966], odstavec 78, kde soud vydal rozhodnutí o navrácení dětí na základě toho, že strany podniknou okamžitá opatření k tomu, aby věc předložily soudu v Kanadě (stát obvyklého bydliště) za účelem rozhodnutí založeného na důkladném prošetření budoucího uspořádání pro děti z hlediska jejich blaha. Za tímto účelem vznesl soudce dotazy na soudce soudu Court of Queen's Bench v Albertě, který byl stanoven jako kontaktní bod pro otázky Úmluvy z roku 1980 v provincii Alberta, a byl ujištěn, že na návrh kterékoli ze stran mohou být přijata opatření umožňující urychlené projednání případu v dané provincii.

dítě odvezl, pokud to bude možné⁹⁸. Zrušení nebo stažení vznesených obvinění nebo případně zatýkacího rozkazu lze zajistit s pomocí trestních nebo soudních orgánů, v příslušných případech včetně využití přímé komunikace mezi soudy, pokud je to v dožádaném státě a ve státě obvyklého bydliště přípustné⁹⁹. Nabídnout pomoc nebo poskytnout informace v tomto ohledu mohou také ústřední orgány do té míry, do níž to umožňuje vnitrostátní právo. Pokud jsou odvolána obvinění nebo případně zrušen zatýkací rozkaz, přestane existovat i údajná překážka pro návrat rodiče. Na druhou stranu platí, že pokud obvinění nebo zatýkací rozkaz zrušit nelze, může být nutné, aby soud posoudil údajné vážné nebezpečí vyplývající z možného odloučení od rodiče, který dítě odvezl, popsané v odstavcích 63 až 66, včetně případných ochranných opatření zajišťujících péči o dítě v průběhu odloučení. V takových případech může být zapotřebí rozlišovat mezi situací, kdy rodič, který dítě odvezl, bude bezprostředně po návratu do státu obvyklého bydliště dítěte uvězněn na dobu probíhajícího trestního řízení, a situací, kdy rodič, který dítě odvezl, může časem hrozit uvěznění po trestním řízení vedeném proti němu ve zmíněném státě. Skutečnost, že obvinění nebo zatýkací rozkaz nelze zrušit, není pro uplatnění výjimky týkající se vážného nebezpečí zpravidla postačující¹⁰⁰.

ii. Imigrační problémy, kterým čelí rodič, který dítě odvezl

67. Tvzení, že návratu rodiče, který dítě odvezl, brání překážky v oblasti imigračních problémů, například když rodič, který dítě odvezl, tvrdí, že nemůže vstoupit na území státu obvyklého bydliště z důvodu vypršení platnosti příslušného víza nebo proto, že v něm nemá právo pobytu, lze zpravidla řešit již v počáteční fázi řízení o navrácení dítěte zajištěním příslušných imigračních povolení, a to buď na základě vlastní iniciativy rodiče, který dítě odvezl, nebo tam, kde je to možné a vhodné, na základě spolupráce mezi ústředními orgány a/nebo jinými příslušnými orgány, které by měly být v příslušných případech zapojeny co nejdříve. I v případech, kdy to možné není, se soudy obvykle zdráhají přikládat váhu tvrzení o vážném nebezpečí pro dítě vyplývajícím z možného odloučení, pokud se rodič může vrátit do dožadujícího státu alespoň na

⁹⁸ Viz např. *Motion for Leave to Appeal (Family Matters)* 5690/10, 10. srpna 2010, Supreme Court (Izrael) [odkaz INCADAT: HC/E/1290], odstavce 3 a 5, kde soud na základě tvrzení rodiče, který dítě odvezl, že existuje značné nebezpečí, že tento rodič bude v důsledku protiprávního přemístění zatčen, konstatoval, že zatýkací rozkaz byl zrušen a že právní zástupce opuštěného rodiče napsal místnímu státnímu zástupci ve Spojených státech dopis, v němž uvedl, že opuštěný rodič nemá zájem ani nemá v úmyslu zahájit proti rodiči, který dítě odvezl, trestní řízení a žádá, aby bylo k jeho stanovisku ohledně této záležitosti náležitě přihlédnuto. Soud konstatoval, že ačkoli tento dopis nebyl pro státního zástupce závazný, „ze zkušeností vyplývá, že kromě výjimečných případů [...] není pravděpodobnost zatčení [rodiče, který dítě odvezl,] vysoká“; *Sabogal v. Velarde* (viz výše poznámka pod čarou č. 60), kde soud nařídil navrácení pod podmínkou, že opuštěný rodič mimo jiné zajistí zrušení nebo ukončení trestního obvinění nebo vyšetřování proti rodiči, který děti odvezl, vzhledem k tomu, že děti v důsledku okolností nemohly být po navrácení svěřeny opuštěnému rodiči.

⁹⁹ Viz např. *Re M. and J. (Abduction) (International Judicial Collaboration)* [1999] 3 FCR 721, 16. srpna 1999, High Court of England and Wales (Spojené království) [odkaz INCADAT: HC/E/UK 266], kdy byl zajištěn dobrovolný návrat prostřednictvím mezinárodní spolupráce mezi vrchním soudem Anglie a Walesu, anglickým ústředním orgánem, vrchním soudem v Kalifornii, státním zástupcem v Kalifornii a dozorcím soudcem oddělení pro rodinu vrchního soudu v Los Angeles. V tomto případě rodič, který děti odvezl, porušil jejich přemístěním podmínky podmíněného propuštění, a pokud by se rozhodli vrátit, hrozil by mu trest odnětí svobody ve značné výši. Jednotlivé osoby nebo instituce zainteresované v tomto případě se v mimosoudním řízení střídavě snažily o zastavení trestního řízení proti rodiči, který děti odvezl, urychlení řízení ve věci samé týkajícího se péče o děti a stanovení priorit nezbytných šetření týkajících se blaha dětí. Vyjednaný závazek, který odsouhlasili oba rodiče, později umožnil rodiči, který děti odvezl, dobrovolný návrat s dětmi do státu obvyklého bydliště.

¹⁰⁰ Viz opět *Motion for Leave to Appeal (Family Matters)* (viz výše poznámka pod čarou č. 98), kde soud v návaznosti na snahy opuštěného rodiče stáhnout obvinění poznamenal, že tato snaha sice není pro úřady závazná, ale pravděpodobnost zatčení rodiče, který dítě odvezl, je nízká. Soud zdůraznil, že rodič, který dítě odvezl, by neměl mít právo namítat, že dítě by mělo být ponecháno ve státě, do kterého bylo odvezeno, v důsledku obav ohledně zatčení rodiče ve státě, z něhož bylo dítě uneseno.

krátkou dobu nezbytnou k účasti na řízení o péči o dítě, nebo v případě, že je vstup rodiče, který dítě odvezl, do státu obvyklého bydliště možný za určitých podmínek¹⁰¹. Je třeba zdůraznit, že tomuto rodiči by zpravidla nemělo být umožněno, aby v důsledku své nečinnosti nebo opožděného podání žádosti o nezbytná schválení v souvislosti s imigrací vytvořil situaci, která by mohla být pro dítě potenciálně škodlivá, a pak se spoléhal na to, že v jejím důsledku vznikne vážné nebezpečí.

iii. *Nemožnost účinného přístupu ke spravedlnosti ve státě obvyklého bydliště*

68. Rodič, který dítě odvezl, může například tvrdit, že není ochoten vrátit se do státu obvyklého bydliště, protože si nemůže dovolit právní zastupování, protože soudy v tomto státě jsou podjaté nebo protože tam existují překážky v přístupu k soudu pro účely řízení o péči o dítě¹⁰². Pokud existují obavy, že rodič, který dítě odvezl, nebude mít účinný přístup ke spravedlnosti, může soud zvážit koordinaci s příslušným ústředním orgánem nebo využití přímé komunikace mezi soudy za účelem posouzení těchto tvrzení a/nebo přijetí opatření, pokud to bude možné, s cílem usnadnit přístup k soudnímu řízení brzy po návratu. Pouhá skutečnost, že si rodič nemůže dovolit právní zastoupení, se ukázala jako nedostatečná pro prokázání neexistence účinného přístupu ke spravedlnosti¹⁰³. V každém případě platí, že vzhledem k tomu, že Úmluva je založena na vzájemné důvěře mezi státy, by se při hodnocení v řízení o navrácení dítěte neměla porovnávat relativní kvalita soudních systémů v obou státech (např. co se týče rychlosti řízení).

iv. *Zdravotní nebo rodinné důvody týkající se rodiče, který dítě odvezl*

69. Jsou-li prokázány zdravotní důvody týkající se rodiče, který dítě odvezl, je možné pro účely věcného posouzení nemožnosti návratu rodiče, který dítě odvezl, zohlednit povahu a závažnost daného zdravotního stavu (fyzického nebo duševního) a možnost poskytnutí vhodné léčby ve

¹⁰¹ Viz např. 20b90/10i, 8. července 2010, *Oberster Gerichtshof* (Rakousko) [odkaz INCADAT: HC/E/AT 1047]; *H. v. H.* [1995] 12 FRNZ 498, 4. prosince 1995, High Court at Wellington (Nový Zéland) [odkaz INCADAT: HC/E/NZ 30].

¹⁰² Viz např. No de RG 11/02685, 28. června 2011, *Cour d'appel de Rennes* (Francie) (viz výše poznámka pod čarou č. 87), kde soud zamítl nepodložená tvrzení rodiče, který dítě odvezl, že v Mexiku je údajně ohroženo jeho právo na spravedlivý proces; *Secretary for Justice v. N., ex parte C.*, 4. března 2001, High Court at Wellington (Nový Zéland) [odkaz INCADAT: HC/E/NZ 501], kde soud odmítl argumenty rodiče, který dítě odvezl, ohledně jeho právního postavení v Chile, přičemž konstatoval, že v uvedeném státě existuje systém specializovaných rodinných soudů, kde by při rozhodování o péči o dítě byly zájmy dětí považovány za prioritu; *Pliego v. Hayes*, 843 F.3d 226 (6th Cir. 2016), 5. prosince 2016, Court of Appeals for the Sixth Circuit (USA) [odkaz INCADAT: HC/E/US 1386], s. 2, kde soud potvrdil nález okresního soudu a odmítl argumenty rodiče, který dítě odvezl, že zde existuje „vážné nebezpečí „nesnesitelné situace“, protože diplomatické postavení [opuštěného rodiče] narušuje [narušilo] schopnost tureckých soudů řádně rozhodnout o péči o dítě“. Soud na straně 8 konstatuje, že „[u]stanovení čl. 13 odst. 1 písm. b) podporuje výklad, že „nesnesitelná situace“ může zahrnovat i situace, kdy se jeden z rodičů snaží o navrácení dítěte do země, kde soudy nejsou schopny rozhodnout o péči o dítě“, ale že rodič, který dítě odvezl, neprokázal na základě faktů, že by se v tomto konkrétním případě jednalo o „nesnesitelnou situaci“ (s. 11).

¹⁰³ Viz např. *F. v. M. (Abduction: Grave Risk of Harm)* (viz výše poznámka pod čarou č. 74), odstavec 15, kde matka, která dítě odvezla, tvrdila, že by návrat uvedl děti do nesnesitelné situace v důsledku jejího postavení vůči francouzskému právnímu systému. Matka tvrdila, že nebude schopna zajistit si právní zastoupení, že soudy a sociální pracovníci ve Francii jsou proti ní, že je nemohla přimět k tomu, aby uznali nebo vzali v úvahu její podrobná obvinění, a že jí vzhledem k jejich názoru na jejího druhá, hrozí ztráta třetího dítěte v důsledku jeho umístění do státní péče. Soud v odstavci 18 uvedl, že „bez konkrétních a podrobných důkazů je téměř nemožné tvrdit, že zákonný postup [ve Francii] je takové povahy, že sám o sobě vytváří nesnesitelnost; jinými slovy je třeba uvést skutečné okolnosti, které tuto nesnesitelnost zakládají“. Soud v odstavci 19 uvedl, že „pokud neexistují nanejvýš přesvědčivé důkazy o opaku, je [soud] v důsledku zdvořilosti a dodržování politiky Úmluvy [...] povinen rozhodnout, že francouzské soudy mají rovnocennou schopnost spravedlivého vyšetřování a rozhodnutí o protichůdných nárocích stran sporu“.

státě obvyklého bydliště¹⁰⁴. Je-li nezbytná léčba dostupná nebo může-li být zajištěna, je možné zrušit údajné překážky návratu rodiče, který dítě odvezl. V některých případech však dostupnost lékařského ošetření nemusí být pro zrušení překážek bránících návratu rodiče, který dítě odvezl, dostačující. Může tomu tak být například v případě, že by rodiči, který dítě odvezl, hrozilo v případě návratu do státu obvyklého bydliště extrémní zhoršení duševního zdraví¹⁰⁵. V takových případech by soud musel posuzovat údajné vážné nebezpečí pro dítě, které je popsáno výše v odstavcích 63 až 66. V rámci svého posuzování by soud zvažoval veškerá případná ochranná opatření na ochranu dítěte před vážným nebezpečím po jeho navrácení do státu obvyklého bydliště.

70. Rodič, který dítě odvezl, by mohl tvrdit, že se nemůže vrátit do státu obvyklého bydliště proto, že v dožádaném státě založil novou rodinu¹⁰⁶. Pokud je rodičem, který dítě odvezl, matka, může se její námitka týkat například skutečnosti, že je těhotná nebo že porodila další dítě, které dosud kojí. Pokud matka, která dítě odvezla, tvrdí, že její situace jí neumožňuje učinit opatření za účelem jejího návratu, bude soud muset posoudit její tvrzení o vážném nebezpečí pro dítě podle odstavců 63 až 66. V takových případech nemusí být skutečnost, že by tak matka čelila nepříjemnému dilematu, považována za dostačující, aby bylo možno dospět k závěru, že navrácení staršího dítěte by uvedené dítě vystavilo vážnému nebezpečí¹⁰⁷.

¹⁰⁴ Viz např. *LPQ v. LYW* [2014] HKCU 2976, 15. prosince 2014, High Court of the Hong Kong Special Administrative Region (Čína) [odkaz INCADAT: HC/E/CNh 1302], kde rodič, který dítě odvezl, tvrdil, že se on sám nemůže vrátit do Japonska, protože by ho to „duševně zlomilo“, a že návrat dětí bez něj jakožto jejich hlavního pečovatele by je uvedl do nesnesitelné situace, mimo jiné i vzhledem ke značnému pracovnímu vyčerpání opuštěného rodiče, jeho nedostatku náklonnosti k dětem a jeho špatné povaze. Soud odmítl nepodložená obvinění rodiče, který dítě odvezl, přičemž v odstavci 48 uvedl, že čl. 13 odst. 1 písm. b) se týká primárně dítěte, a nikoli dopadu navrácení na rodiče, který dítě odvezl; *Re E. (Children) (Abduction: Custody Appeal)* (viz výše poznámka pod čarou č. 50), kde soud konstatoval, že pokud by se zhoršilo duševní zdraví rodiče, který děti odvezl, hrozilo by dětem vážné riziko duševní újmy, ale že byla zavedena vhodná ochranná opatření za účelem řešení těchto obav, včetně závazku opuštěného rodiče, že poskytne rodinnou domácnost k výlučnému používání rodiči, který děti odvezl, a dětem a že jim bude poskytovat finanční podporu.

¹⁰⁵ Viz např. *Director-General, Department of Families v. R.S.P.* [2003] FamCA 623, 26. srpna 2003, Full Court of the Family Court of Australia (Austrálie) [odkaz INCADAT: HC/E/AU 544], kde soud na základě nesporného psychiatrického posudku konstatoval, že pokud by bylo dítě navraceno, hrozilo by vážné nebezpečí, že rodič, který dítě odvezl, spáchá sebevraždu a že by dopad sebevraždy rodiče, který dítě odvezl, na dítě byl zničující. Viz rovněž: *Re S. (A Child) (Abduction: Rights of Custody)* [2012] UKSC 10, [2012] 2 A.C. 257, 14. března 2012, United Kingdom Supreme Court (Anglie a Wales) (Spojené království) [odkaz INCADAT: HC/E/UK 1147], kde soud při soudním řízení přijal jako důkaz lékařský posudek o tom, že zdraví matky, která dítě odvezla a která trpí jednou z podob posttraumatické stresové poruchy známé jako syndrom týrané ženy, by velmi utrpělo, kdyby se musela vrátit do Austrálie, a navrhovaná ochranná opatření by s ohledem na křehké duševní zdraví matky, která dítě odvezla, nezabránila vážnému nebezpečí, že pokud by se dítě vrátilo do Austrálie, dostalo by se do nesnesitelné situace.

¹⁰⁶ Viz např. *Re C. (Abduction: Grave Risk of Psychological Harm)* [1999] 1 FLR 1145, 2. prosince 1999, Court of Appeal of England and Wales (Spojené království) [odkaz INCADAT: HC/E/UK 269], kde soud rozhodl, že procesní soudce chybně přikládal příliš velkou váhu skutečnosti, že nový partner rodiče, který dítě odvezl, by se z imigračních důvodů nemohl vrátit do státu obvyklého bydliště dítěte, a dále že si rodič, který dítě odvezl, i jeho partner byli vědomi možných problémů a sami vytvořili nepříznivé podmínky, jichž se nyní snaží dovolávat.

¹⁰⁷ Viz např. *Director-General Department of Families, Youth and Community Care and Hobbs*, 24. září 1999, Family Court of Australia at Brisbane (Austrálie) [odkaz INCADAT: HC/E/AU 294], kde zazněl argument, že dítě by bylo údajně vystaveno vážnému nebezpečí, protože rodič, který dítě odvezl, si nepřeje vrátit se do Jižní Afriky a není toho ani fakticky schopen. Důvodem byla skutečnost, že tento rodič (matka) po příjezdu do Austrálie porodila druhé dítě, které dosud kojila. Její nový partner navíc nesouhlasil s tím, aby bylo jeho novorozené dítě převezeno do Jižní Afriky. Soud rozhodl, že svou situaci si matka, která dítě odvezla, způsobila z větší části sama a že nepříjemné dilema, kterému čelila, nevede soud k závěru, že návrat staršího dítěte by uvedené dítě vystavil vážnému nebezpečí.

v. *Jednoznačné odmítnutí navrácení*

71. V některých situacích rodič, který dítě odvezl, jednoznačně tvrdí, že se do státu obvyklého bydliště nevrátí a že v případě navrácení bude dítě od rodiče, který dítě odvezl, nevyhnutelně odloučeno. V takových případech platí, že i když by návrat rodiče, který dítě odvezl, s tímto dítětem ve většině případů dítě chránil před vážným nebezpečím, mohou se veškeré případné snahy zavést ochranná opatření nebo opatření k usnadnění návratu tohoto rodiče setkat s neúspěchem, protože soud obecně nemůže tohoto rodiče k návratu přinutit. Je třeba zdůraznit, že rodiči by zpravidla nemělo být umožněno, aby v důsledku protiprávního přemístění nebo zadržení dítěte vytvořil situaci, která by mohla být pro dítě potenciálně škodlivá, a následně se jí dovolával za účelem prokázání existence vážného nebezpečí pro dítě¹⁰⁸.

f. *Odloučení od sourozence (sourozenců) dítěte*

72. Soud, u něhož bylo zahájeno řízení o navrácení dítěte, se může setkat s údajným vážným nebezpečím v důsledku potenciálního odloučení sourozenců v případech, kdy má například jeden ze sourozenců námitky proti navrácení podle čl. 13 odst. 2 a soud zvažuje, že z tohoto důvodu navrácení tohoto sourozence zamítne¹⁰⁹. Nebo v jiné situaci soud konstatuje, že dítě bylo protiprávně přemístěno nebo zadrženo rodičem, který dítě odvezl, společně se svým (nevlastním) sourozencem, u něhož nebyl podán návrh na navrácení podle Haagské úmluvy nebo se na něj tato Úmluva nevztahuje (například pokud toto dítě dosáhlo věku 16 let nebo pokud opuštěnému rodiči nebylo ve vztahu k tomuto dítěti přiznáno právo péče o dítě, jak je definováno v této Úmluvě).
73. V některých případech může být odloučení sourozenců obtížné a narušující pro každé z těchto dětí. Analýza podle čl. 13 odst. 1 písm. b) se však zaměřuje na to, zda by toto odloučení mělo dopad na dítě takovým způsobem a do takové míry, že by to po navrácení představovalo vážné nebezpečí¹¹⁰. Tato analýza musí být provedena pro každé dítě samostatně, aniž by se proměnila v analýzu „nejlepších zájmů“¹¹¹. Odloučení sourozenců v důsledku nenavrácení jednoho dítěte (bez ohledu na právní základ pro toto nenavrácení) proto zpravidla nevede ke konstatování vážného nebezpečí pro druhé z dětí¹¹².

¹⁰⁸ Viz např. *Director General, Department of Community Services Central Authority v. J.C. and J.C. and T.C.*, 11. července 1996, Full Court of the Family Court of Australia at Sydney (Austrálie) [odkaz INCADAT: HC/E/AU 68]. Viz rovněž *G., P. C. c. H., S. M. s/ reintegro de hijos* (viz výše poznámka pod čarou č. 81), kde soud rozhodl, že umožnění automatické deaktivace mechanismu navrácení pouze na základě toho, že se rodič, který dítě odvezl, odmítá vrátit, by znamenalo, že se systém vytvořený mezinárodním společenstvím podřizuje jednostranné vůli odpůrce.

¹⁰⁹ Viz např. *In the Matter of L.L. (Children)*, 22. května 2000, Family Court of New York (USA) [odkaz INCADAT: HC/E/USs 273].

¹¹⁰ Viz např. *O. v. O.* 2002 SC 430, 3. května 2002, Outer House of the Court of Session of Scotland (Spojené království) [odkaz INCADAT: HC/E/UKs 507], kde bylo uvedeno, že by návrat do Irska znamenal pro děti obtíže zejména proto, že by byly odloučeny od tří dětí nového partnera rodiče, který děti odvezl, avšak nebylo prokázáno žádné konkrétní ani jednoznačné vážné nebezpečí fyzické nebo duševní újmy. Viz rovněž *Re T. (Abduction: Child's Objections to Return)* [2000] 2 F.L.R. 192, 18. dubna 2000, Court of Appeal of England and Wales (Spojené království) [odkaz INCADAT: HC/E/UKe 270], kde soud rozhodl, že navrácení mladšího dítěte samotného by znamenalo jeho uvedení do nesnesitelné situace. Toto dítě a jeho sestra spolu prožily těžké období a dítě bylo závislé na své sestře, která občas fungovala jako jeho „malá maminka“. Za těchto okolností dospěl soud k závěru, že bylo prokázáno vážné nebezpečí pro mladší dítě.

¹¹¹ *Chalkley v. Chalkley* (1995) ORFL (4th) 422, 13. ledna 1995, Court of Appeal of Manitoba (Kanada) [odkaz INCADAT: HC/E/CA 14], kde soud konstatoval, že článek 13 se týká „dítěte“, na které se vztahuje návrh na navrácení. Nehovoří o „dětech“ ani o „sourozencích“.

¹¹² Viz např. *LM v. MM Nevo*, RFamA 2338/09, 3. června 2009, Supreme Court (Izrael) [odkaz INCADAT: HC/E/IL 1037].

74. Jak je uvedeno v odstavci 72, rodiči by zpravidla nemělo být umožněno, aby v důsledku protiprávního přemístění nebo zadržení dítěte sám vytvořil situaci, která by mohla být pro dítě potenciálně škodlivá, a následně se této situace dovolával za účelem prokázání existence vážného nebezpečí. To platí nejen pro tvrzení o údajném vážném nebezpečí újmy v důsledku odloučení dítěte od rodiče, ale také pro tvrzení týkající se odloučení sourozenců. Soudy by proto v každém případě měly zvážit, zda by tvrzení týkající se možného odloučení sourozenců v důsledku navrácení pouze jednoho z nich vyplynulo z jednání nebo chování rodiče, který dítě odvezl, např. když se rodič, který dítě odvezl, v zásadě rozhodne nevrátit sourozence, na jehož situaci se Úmluva nevztahuje¹¹³, a to nikoli proto, že by takové navrácení nebylo možné nebo že by tomuto sourozenci způsobilo újmu, ale aby mohl tvrdit, že druhému z dětí, jehož postavení projednává soud, hrozí vážné nebezpečí na základě potenciálního odloučení sourozenců v případě, že by soud nařídil navrácení tohoto dítěte. V takových případech by soudy měly být při posuzování údajného vážného nebezpečí obzvláště obezřetné, aby danému rodiči neumožnily využít situace, která nastala v důsledku jeho vlastního jednání nebo chování¹¹⁴.
75. Konkrétně v případě možného odloučení sourozenců by soudy měly zohlednit rovněž skutečnost, že rozhodnutí o navrácení dítěte nemusí nutně vést k přerušení kontaktu mezi dětmi ani k trvalému odloučení sourozenců¹¹⁵. Kontakt mezi sourozenci, ať již osobní nebo zajištěný jiným způsobem, lze zachovat buď na základě dohody, nebo na základě rozhodnutí soudu ve státě obvyklého bydliště, případně soudu, u něhož bylo zahájeno řízení o navrácení dítěte. Soudy by měly mít na paměti, že soudy státu obvyklého bydliště budou mít možnost v rámci komplexního posouzení nejlepších zájmů při případném řízení o péči o dítě po navrácení uvážit, kde by měli mít sourozenci bydliště a zda by měli bydlet společně.

¹¹³ Viz výše odstavec 73.

¹¹⁴ Viz např. *DZ v. YVAMVD*, RFAMa 2270, 30. května 2013, Supreme Court (Izrael) [odkaz INCADAT: HC/E/IL/1211].

¹¹⁵ Viz např. *K.M.A. v. Secretary for Justice* (viz výše poznámka pod čarou č. 79).

**Správná praxe
pro soudy v
případech podle
čl. 13 odst. 1
písm. b)**

76. Jakoukoli správnou praxi uvedenou v tomto oddíle těchto pokynů je třeba zohlednit pouze tehdy, je-li to vhodné a možné podle příslušných zákonů a postupů jednotlivých smluvních stran a považuje-li to v daném případě za vhodné i soud.

1. Obecná zásada: efektivní správa případů

77. Účelem tohoto oddílu je identifikovat správnou praxi, jejímž cílem je usnadnit schopnost soudu řešit tvrzení týkající se vážného nebezpečí efektivně, vysoce soustředěně a urychleně. Správná praxe je prezentována jako součást efektivní správy případů s cílem zajistit, aby se dané řízení soustředilo pouze na omezený předmět/rozsah řízení o navrácení dítěte včetně výjimky týkající se vážného nebezpečí a aby byla celá záležitost vyřešena urychleně.
78. Efektivní správa případů umožňuje soudu dohlížet na správu a průběh případu a plánovat je tak, aby zajistil připravenost případů k rychlému projednání a aby při řízení nedocházelo k nepřiměřeným prodávám. To mimo jiné předpokládá, že soud bude komunikovat se stranami sporu a/nebo s jejich právním zástupcem, případně se s nimi setká, již v raných fázích řízení o navrácení dítěte a podle potřeby i v průběhu tohoto řízení.
79. Správa případu by měla být zahájena co nejdříve a měla by probíhat nepřetržitě alespoň do doby vydání rozhodnutí o navrácení anebo v závislosti na úloze soudů ve fázi vymáhání a tam, kde to bude podle vnitrostátních právních předpisů a postupů vhodné, i tak dlouho, dokud nebude příkaz vykonán nebo jinak proveden. Soudce má povinnost rozhodnout v řízení zahájeném podle Úmluvy co nejrychleji. To bude zahrnovat co nejrychlejší vydání rozhodnutí a přijetí všech kroků nezbytných k zajištění takové formy vydaných příkazů, která zajistí, že nabudou účinnosti co nejdříve.
80. Soud by měl v rámci efektivní správy případu tam, kde je to podle příslušných zákonů a postupů vhodné:
- zajistit, aby byly problémy identifikovány již v rané fázi, a strany sporu tak mohly předložit relevantní důkazy,
 - posoudit, zda je možné získat od ústředního orgánu dožádaného a/nebo dožadujícího státu nebo jejich prostřednictvím informace nebo pomoc v souvislosti s tvrzeními obou stran sporu a/nebo dostupností ochranných opatření za účelem řešení vážného nebezpečí, jakož za účelem usnadnění opatření pro navrácení dítěte,
 - posoudit, zda je možné získat prostřednictvím IHNJ nebo přímé komunikace mezi soudy,¹¹⁶ pokud je k dispozici, informace nebo pomoc v souvislosti s tvrzeními obou stran sporu a/nebo dostupností ochranných opatření za účelem řešení vážného nebezpečí, jakož za účelem usnadnění opatření pro navrácení dítěte.

¹¹⁶

Viz nové pokyny týkající se komunikace mezi soudy (citováno v poznámce pod čarou č. 1).

2. Osvědčené postupy při správě případů

a. Včasná identifikace relevantních problémů

81. Je nezbytné přesně identifikovat relevantní problémy s cílem omezit povahu a množství důkazů a argumentů, které mají být předloženy. Soudce by měl v rámci včasné správy případu¹¹⁷ tam, kde to bude podle příslušných zákonů a postupů vhodné:

- zjistit, o jaké relevantní problémy se jedná,
- identifikovat sporné záležitosti, a pokud bude uplatněna výjimka, zajistit, aby strany omezily svou prezentaci na to, co je v omezeném rozsahu výjimky relevantní,
- identifikovat, jaké informace/důkazy mají strany v úmyslu předložit,
- identifikovat případné dohodnuté nebo nesporné skutečnosti.

b. Smírné řešení

82. Efektivní správa případu zahrnuje mimo jiné projednání řešení sporu a poskytnutí příležitosti stranám sporu, aby spor urovnaly jinými postupy, než je soudní řízení¹¹⁸. V závislosti na příslušných zákonech, postupech a zvyklostech každého státu může být k dispozici mediace¹¹⁹ nebo jiné formy mechanismů alternativního řešení sporů, které pomáhají rodičům dohodnout se na opatřeních týkajících se navrácení nebo nenavrácení dítěte, případně i na věcných otázkách, které mohou zahrnovat například opatření pro přemístění dítěte do dožádaného státu a kontakt s opuštěným rodičem. V rámci včasného řízení případů o navrácení dítěte, je-li k dispozici mediace nebo jiné formy mechanismů alternativního řešení sporů, by měl soud, pokud je to podle příslušných zákonů a postupů vhodné:

- pečlivě posoudit, jak je obecně požadováno, vhodnost mediace nebo jiných forem mechanismů alternativního řešení sporů¹²⁰. Takové posouzení s cílem stanovit, zda je konkrétní případ vhodný pro mediaci, může být obzvláště důležité tehdy, jsou-li vznesena tvrzení o závažném nebezpečí v důsledku domácího násilí nebo násilí v rodinách¹²¹,

¹¹⁷ V celé řadě jurisdikcí se za účelem řešení těchto problémů nařizuje předběžné jednání.

¹¹⁸ Například v Nizozemsku je mediace mezi rodičem, který dítě odvezl, a opuštěným rodičem zakotvena v řízení o navrácení dítěte podle Haagské úmluvy, viz K.L. Wehrung a R.G. de Lange-Tegelaar v: *The Judges' Newsletter on International Child Protection*, sv. XVI, jaro 2010 (k dispozici na webových stránkách Haagské konference o mezinárodním právu soukromém na adrese < www.hcch.net > v části „Publications“ (Publikace) a pak „Judges' Newsletter“), s. 45–48.

¹¹⁹ O mediaci ve věcech mezinárodních únosů dětí viz HCCH, *Pokyny pro správnou praxi na základě Haagské úmluvy z roku 1980 o mezinárodních únosech dětí – Mediace*, Haag, 2012 (dále jen, „Pokyny pro správnou praxi, pokud jde o mediaci“) (rovněž k dispozici na webových stránkách Haagské konference o mezinárodním právu soukromém, viz odkaz uvedený v poznámce pod čarou 6).

¹²⁰ Obecně je důležité zajistit, aby účast na mediaci některou ze stran jakkoli neznevýhodnila, a každý případ je nutno posuzovat z toho hlediska, zda je daná věc vhodná pro mediaci; viz tamtéž, mimo jiné oddíly 1.2 a 2.1 a kapitola 10.

¹²¹ Některé státy mediaci neumožňují v případech údajného domácího násilí (bez ohledu na to, zda se toto tvrzení prokáže či nikoli), případně mediaci v těchto případech umožňují jen za určitých podmínek. Například ve Španělsku se podle zákona *Ley Orgánica 1/2004* mediace neprovádí v případech, kdy údajně docházelo k domácímu násilí. Ve Spojených státech amerických má každý stát pro mediaci různá pravidla, k nimž mohou patřit pravidla pro řešení případů zahrnujících tvrzení ohledně údajného domácího násilí; některé mediační programy mediaci neprovádějí v případech, kdy se jedná o závažné domácí násilí. Viz oddíl 19.4 profilů zemí Španělska a Spojených států amerických (citováno v poznámce pod čarou č. 39).

- vybízet strany sporu, aby zvážily mediaci nebo jiné formy mechanismů alternativního řešení sporů,
- stanovením přísných lhůt zajistit, aby mediace nebo jakákoli jiná forma mechanismu alternativního řešení sporů, bude-li považována za vhodnou a jsou-li k dispozici potřebné odborné znalosti, nepřiměřeně nezpožďovala průběh a včasné ukončení řízení o navrácení dítěte¹²². Pokud má například opuštěný rodič v úmyslu zúčastnit se soudního jednání osobně, bylo by možné využít jeho přítomnosti v dožádaném státě k mediaci, která by se uskutečnila ve značně zhuštěném časovém rámci před soudním jednáním. Mediátoři nabízející pomoc v takových případech by měli být připraveni být k dispozici ve velmi krátkém časovém horizontu.

Po předběžném soudním posouzení by měli vhodnost mediace podrobně posoudit kvalifikovaní mediátoři.

c. Účast stran sporu na řízení

83. Klíčovým prvkem účinné správy případu je zajištění spravedlnosti tak, aby se všechny strany mohly bez ohledu na právní zastoupení plně účastnit řízení a účinně předkládat veškeré informace/důkazy, aniž by způsobily nepřiměřené průtahy. Soud by měl tam, kde je to podle příslušných zákonů a postupů vhodné, co nejdříve provést zejména následující kroky:
- zjistit, zda byl opuštěný rodič informován o povaze údajného vážného nebezpečí, a to buď prostřednictvím podání strany, která s navrácením nesouhlasí, nebo prostřednictvím právního zástupce nebo případně ústředního orgánu, a zda je schopen zúčastnit se řízení způsobem, který určí soud¹²³,
 - zjistit, zda se opuštěný rodič dostaví osobně a/nebo zda bude zastupován právním zástupcem, zejména v případě, je-li navrhovatelem ústřední orgán, případně státní zástupce,
 - určit postup toho, jak si strany budou v příslušných případech zobrazovat, vyměňovat a doručovat dokumenty, pokud již tento postup není stanoven v právních předpisech.
84. Právní zastupování je vždy užitečné, zejména poskytují-li ho specializovaní právníci, ale to, zda je právní zastupování účastníků řízení o navrácení dítěte povinné a zda je k dispozici právní pomoc nebo zastupování *pro bono*, závisí na příslušných vnitrostátních právních předpisech a

Viz rovněž Pokyny pro správnou praxi, pokud jde o mediaci (citováno v poznámce pod čarou č. 119), kapitola 10, odstavec 266.

¹²² Viz Pokyny pro správnou praxi, pokud jde o mediaci (tamtéž), oddíl 2.1. Viz rovněž „Závěry a doporučení ze čtvrtého zasedání zvláštní komise pro přezkum uplatňování Haagské úmluvy ze dne 25. října 1980 o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí (22.–28. března 2001)“, závěr a doporučení č. 1.11, kde se uvádí, že „[o]patření přijatá s cílem napomoci při zajištění dobrovolného navrácení dítěte nebo dosažení smírného řešení sporných záležitostí by neměla vést k nepřiměřeným průtahům v řízení o navrácení dítěte“, což bylo znovu potvrzeno v „Závěrech a doporučeních z pátého zasedání zvláštní komise pro přezkum uplatňování Haagské úmluvy ze dne 25. října 1980 o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí a praktického provádění Haagské úmluvy ze dne 19. října 1996 o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí (30. října–9. listopadu 2006)“, závěr a doporučení č. 1.3.1. Všechny závěry a doporučení zvláštní komise pro přezkum uplatňování Haagské úmluvy z roku 1980 jsou k dispozici na webových stránkách Haagské konference o mezinárodním právu soukromém (viz odkaz uvedený v poznámce pod čarou 17).

¹²³ Přítomnost obou stran s sebou nese určité výhody; pokud to není možné, umožňují některé jurisdikce i jiné komunikační prostředky, jako je například videokonference, v závislosti na příslušných zákonech a postupech dotčených států.

postupech¹²⁴.

d. Účast dítěte na řízení

85. Od přijetí Úmluvy byly provedeny určité změny mezinárodních právních rámců. Přijetí Úmluvy o právech dítěte například na celosvětové úrovni ovlivnilo takové záležitosti, jako je účast dětí na řízení o navrácení dítěte podle Úmluvy z roku 1980 v jurisdikcích, které jsou také smluvními stranami Úmluvy o právech dítěte, a to včetně případů, kdy je uplatňována výjimka podle čl. 13 odst. 1 písm. b)¹²⁵.
86. To, zda a jak je dítě vyslechnuto a jakým způsobem jsou jeho názory získávány a předkládány soudu, se liší podle vnitřních postupů a zvyklostí jednotlivých smluvních stran. V některých státech je dítě vyslechnuto přímo soudem, v jiných státech je vyslechnuto znalcem, který o jeho názorech následně informuje soud. V takových případech by osoba, která s dítětem vede pohovor nebo slyšení, měla mít pro tento úkol odpovídající kvalifikaci a měla by disponovat konkrétními znalostmi Úmluvy z roku 1980 a o řízení o navrácení dítěte a omezeném rozsahu výjimky podle čl. 13 odst. 1 písm. b)¹²⁶.
87. Soud by měl v rámci efektivní správy případu tam, kde je to podle příslušných zákonů a postupů vhodné:
 - zvážit, je-li to možné a vhodné, jmenování samostatného zástupce dítěte¹²⁷,
 - informovat nebo vybízet strany, samostatného zástupce dítěte nebo jmenovaného soudního znalce, aby dítě včas a vhodným způsobem s ohledem na jeho věk a vyspělost informovali o probíhajícímu procesu a o možných důsledcích,

¹²⁴ Viz článek 26 a tabulka stavu pro státy, které učinily výhradu k tomuto článku v souladu s článkem 42, a proto nejsou povinny poskytovat bezplatnou právní pomoc kromě toho, nakolik to stanoví příslušný systém právní pomoci. Úmluva v čl. 7 odst. 2 písm. g) stanoví, že ústřední orgány přímo nebo pomocí prostředníka učiní všechna potřebná opatření, aby „zajistily nebo usnadnily, vyžadují-li to okolnosti, poskytnutí právní pomoci a porady, včetně účasti právního zástupce“. Více informací viz např. Pokyny pro správnou praxi, pokud jde o postupy ústředních orgánů (citováno v poznámce pod čarou č. 6), oddíl 4.13. Soudy musí v každém případě zajistit, aby každá strana dostala spravedlivou příležitost předkládat a zpochybňovat důkazy a aby se soud zabýval jejími návrhy bez ohledu na to, zda má právního zástupce, či nikoli. Informace o právním zastupování a pomoci ve vztahu k návrhům na navrácení jsou uvedeny v profilech zemí (citováno v poznámce pod čarou č. 39), oddíl 8.

¹²⁵ Viz např. článek 12 Úmluvy o právech dítěte. Na regionální úrovni bylo v rámci Evropské unie (EU) přijato nařízení Brusel IIa, které stanovilo způsob, jakým by mělo být prováděno řízení o navrácení dítěte v členských státech EU, kde je toto nařízení použitelné (viz nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000. Viz zejména článek 11 uvedeného nařízení. Nařízení Brusel IIa je přímo použitelné ve všech členských státech EU s výjimkou Dánska. Toto nařízení bylo zrevidováno a nahrazeno nařízením (EU) 2019/1111 ze dne 25. června 2019 (viz výše poznámka pod čarou č. 64). Přepřacované znění ještě více posiluje právo dětí na to, aby jim byla poskytnuta příležitost vyjádřit svůj názor.).

¹²⁶ Viz rovněž závěry a doporučení šestého zasedání zvláštní komise pro praktické uplatňování úmluv Haagské konference o mezinárodním právu soukromém z roku 1980 a 1996. (viz odkaz uvedený v poznámce pod čarou č. 17).

¹²⁷ V Nizozemsku je v současné době dlouhodobou praxí založenou na článku 250 knihy 1 občanského zákoníku, že je ve všech případech podle úmluvy Haagské konference o mezinárodním právu soukromém týkajících se dětí od tří let jmenován „opatrovník *ad litem*“. Tento opatrovník *ad litem* – obvykle (dětský) psycholog a/nebo registrovaný mediátor – zastupuje dítě v průběhu následného řízení (první stupeň a odvolání) tím, že vyjadřuje hlas dítěte a posuzuje jeho zralost a to, do jaké míry se podle jeho názoru dítě cítí schopno se svobodně vyjádřit. Stejná praxe existuje i v Německu, kde bývá v řízení podle Úmluvy z roku 1980 v souladu s § 158 zákona o řízení v rodinných a nesporných věcech pravidelně jmenován tzv. „*Verfahrensbeistand*“ (opatrovník *ad litem*).

- při získávání názorů dítěte zvážit použití nástrojů, jako jsou například zprávy o rodinných poměrech (přízpůsobené omezenému rozsahu řízení o navrácení dítěte) vypracované náležitě kvalifikovanými odborníky, které soudu mohou pomoci při určování toho, jakou váhu by měl přikládat názorům dítěte,
- v případě, že je přijato rozhodnutí získat názory dítěte, zajistit, aby proces získávání názorů dítěte nezpůsobil nepřiměřené průtahy při posuzování případu v řízení o navrácení dítěte, a to stanovením striktních časových rámců.

e. Důkazy

88. Jedním z celkových cílů účinné správy případů je, aby soud akceptoval pouze relevantní důkazy a aby shromažďování informací a předkládání důkazů nezpůsobovalo nepřiměřené průtahy. Účelem správné praxe stanovené v tomto oddíle je pomoci soudu při dosahování těchto cílů.

f. Znalecké posudky

89. Pokud jde konkrétně o znalecké posudky, jejich používání by mělo být omezeno tak, aby bylo v souladu s povahou a úzkým rozsahem výjimky týkající se vážného nebezpečí. Soud by měl v rámci správné praxe v oblasti správy případu tam, kde je to vhodné podle příslušných zákonů a postupů a kde je to vhodné z hlediska daného případu:
- zvážit vytvoření seznamu vhodných znalců, kteří jsou obeznámeni s Úmluvou, řízeními o navrácení dítěte a specifickou povahou výjimky týkající se vážného nebezpečí a kteří by byli rychle k dispozici,
 - v případě, že mají obě strany v úmyslu předložit znalecký posudek, podporovat spíše využití jednoho příslušně kvalifikovaného znalce, na němž se strany sporu dohodnou, nebo ho v příslušných případech jmenuje soud, než to, aby si každá strana zajistila vlastního znalce,
 - při nejbližší příležitosti posoudit/zvážit společně se stranami sporu, zda otázka týkající se údajného vážného nebezpečí vyžaduje znalecký posudek/důkazy; je-li znalecký posudek považován za nutný:
 - určit konkrétní otázky, k nimž se má odborný posudek vyjádřit, například formou písemných pokynů, soudního příkazu nebo briefingu,
 - připomenout stranám i znalci omezený rozsah řízení o navrácení dítěte a úzké zaměření výjimky týkající se vážného nebezpečí, jakož i potřebu striktně omezit otázky, k nimž budou případně chtít předložit znalecký posudek/důkazy,
 - stanovit lhůtu, ve které musí být znalecký posudek v příslušných případech ústně nebo písemně předložen soudu a/nebo stranám sporu s cílem zajistit, že nedojde k nepřiměřeným průtahům,
 - pokud má soud pravomoc jmenovat znalce, vybrat vhodného znalce a zajistit, aby mu byly poskytnuty relevantní informace, a
 - stanovit datum dalšího jednání v daném případě a zajistit, že znalec bude v daný den k dispozici, aby mohl v případě potřeby podat znalecký posudek a poskytnout informace,
 - zvážit možnost osobní ústní výpovědi znalce nebo výpovědi prostřednictvím audio nebo audiovizuálního spojení namísto písemného znaleckého posudku s cílem zabránit zbytečným průtahům řízení.

g. Pomoc ústředních orgánů a přímá komunikace mezi soudy

90. Při posuzování údajného vážného nebezpečí mohou soudy v souladu s příslušnými zákony a postupy tam, kde je to považováno za vhodné, vyhledávat další informace prostřednictvím ústředních orgánů s cílem lépe porozumět právnímu rámci nebo systému ochrany dětí ve státě obvyklého bydliště dítěte, případně objasnit některé uváděné skutečnosti¹²⁸. Soudy rovněž mohou být schopny žádat prostřednictvím ústředních orgánů konkrétně o dostupné informace týkající se sociálního postavení dítěte. Nesmí však žádat ústřední orgány, aby prováděly šetření nebo vyšetřování nad rámec svých funkcí a pravomocí (viz oddíl IV).
91. Soudy mohou získat relevantní informace i na základě přímé komunikace mezi soudy tím, že navážou kontakt s jinými soudci v jejich jurisdikcích nebo se soudci na území jiných smluvních stran. V posledně uvedeném případě se soudy mohou obrátit na síť IHNJ, která se skládá z jednoho nebo více členů justičních orgánů smluvních stran. Síť IHNJ usnadňuje komunikaci a spolupráci mezi soudci na mezinárodní úrovni s cílem napomáhat účinnému uplatňování Úmluvy. Soudci si mohou na webových stránkách Haagské konference o mezinárodním právu soukromém ověřit, zda se v jejich jurisdikci nachází soudce určený pro IHNJ¹²⁹. V takovém případě by se soudci měli obrátit na svého člena IHNJ za účelem zahájení přímé komunikace mezi soudy prostřednictvím této sítě a/nebo získání podpory za tímto účelem. Soudcům, kteří uvažují o zahájení přímé komunikace mezi soudy, se doporučuje, aby se seznámili s novými pokyny a obecnými zásadami týkajícími se komunikace mezi soudy, které vydala Haagská konference o mezinárodním právu soukromém¹³⁰. Pokud je to podle příslušných zákonů a postupů vhodné, mohou přímou komunikaci mezi soudy pomoci usnadnit rovněž ústřední orgány.

¹²⁸ Viz např. *Kovacs v. Kovacs* (2002), 59 O.R. (3d) 671 (Sup. Ct.), 23. dubna 2002, Ontario Superior Court of Justice (Kanada) [odkaz INCADAT: HC/E/CA 760], kde soud nařídil právním zástupcům stran, aby společně požádali kanadský federální ústřední orgán pro Úmluvu z roku 1980, aby přijal co nejúčinnější kroky dostupné ve státě obvyklého bydliště za účelem zjištění, zda se tvrzení o tom, že byl navrhovatel odsouzen, zakládá na pravdě a zda je rozsudek zohledňující toto odsouzení pravý. Viz rovněž: *M.G. v. R.F.*, 2002 R.J.Q. 2132, 23. srpna 2002, Quebec Court of Appeal (Kanada) [odkaz INCADAT: HC/E/CA 762], kde poradce zastupující ústřední orgán dožádaného státu sdělil soudu, že rodič, který dítě odvezl, by měl nadále nárok na finanční podporu vyplácenou dožádaným státem i v případě, že by se po dobu nejvýše šesti měsíců nacházel mimo území dané jurisdikce, čímž vyvrátil tvrzení rodiče, který dítě odvezl, že nemá k dispozici finanční a další zdroje.

¹²⁹ Viz seznam členů IHNJ, který je k dispozici na webových stránkách Haagské konference o mezinárodním právu soukromém (odkaz uveden v poznámce pod čarou č. 34).

¹³⁰ Viz Nové pokyny týkající se komunikace mezi soudy (citováno v poznámce pod čarou č. 1).

IV

**Správná praxe
pro ústřední
orgány v
případech podle
čl. 13 odst. 1
písm. b)**

92. Veškerá správná praxe uvedená v tomto oddíle by měla být zvažována pouze v případě, umožňují-li to příslušné zákony a postupy jednotlivých smluvních stran. Správná praxe uvedená v tomto oddíle by navíc neměla být vykládána tak, že ukládá ústředním orgánům smluvních stran jakékoli závazné povinnosti nad rámec povinností stanovených v Úmluvě (článek 7).

1. Obecné povinnosti ústředních orgánů – spolupráce a poskytování informací

93. Jednou z významných funkcí ústředního orgánu je přijímat všechna potřebná opatření, aby usnadnil zahájení soudního nebo správního řízení za účelem nařízení bezpečného návratu dítěte (čl. 7 odst. 2 písm. f) a h)). Způsob, jakým daný ústřední orgán tuto povinnost plní, se u jednotlivých smluvních stran liší v závislosti na úloze, kterou tento orgán v rámci svého státu vykonává, a na funkcích a pravomocích stanovených vnitrostátními právními předpisy, na jejichž základě je zřízen. Jeden z významných rozdílů spočívá v tom, že v některých státech zahajuje řízení o navrácení dítěte ústřední orgán nebo státní zástupce tak, že podá návrh soudu, zatímco v jiných státech podává návrh soudu opuštěný rodič.
94. Ústřední orgány jsou v rámci svých povinností rovněž povinny navzájem spolupracovat a podporovat spolupráci mezi orgány ve svých státech k zajištění bezodkladného návratu dítěte (čl. 7 odst. 1). V případech, kdy je uplatněna výjimka podle čl. 13 odst. 1 písm. b), může taková spolupráce ústředním orgánům umožnit zejména rychlou reakci na žádosti soudu o poskytnutí informací ohledně dostupnosti ochranných opatření na ochranu dítěte před vážným nebezpečím v souladu s příslušnými zákony. Tam, kde je to relevantní, vhodné a umožňuje to zákon, si ústřední orgány mohou rovněž vzájemně sdělovat informace týkající se sociálního postavení dítěte (čl. 7 odst. 2 písm. d)).

2. Omezená úloha ústředních orgánů ve vztahu k výjimce týkající se vážného nebezpečí

95. Posuzování faktických a právních otázek včetně veškerých tvrzení podle čl. 13 odst. 1 písm. b) spadá do výlučné kompetence soudu, který rozhoduje o návrhu na navrácení dítěte¹³¹. To je důležité pro účely definice toho, co *není* úlohou ústředního orgánu: ústřednímu orgánu nepřísluší posuzovat tvrzení podle čl. 13 odst. 1 písm. b) ani jednat na základě jakéhokoli posouzení takovýchto tvrzení¹³². Ústřední orgán proto musí dbát na to, aby řízení nezdržoval vyvíjením iniciativ, které nejsou nezbytné, a to zejména ve státech, kde je zahájením řízení před soudem

¹³¹ Viz „Tabulka závěrů a doporučení předchozích zasedání zvláštní komise pro Úmluvu o únosech dětí z roku 1980 a pro Úmluvu o ochraně dětí z roku 1996 (1. zasedání), 1993 (2. zasedání), 1997 (3. zasedání), 2001 (4. zasedání), 2002 (následné zasedání), 2006 (5. zasedání), 2011–2012 (6. zasedání))“, předb. dok. č. 6 z července 2017 určený pro sedmé zasedání zvláštní komise pro praktické uplatňování Haagské úmluvy o únosech dětí z roku 1980 a Haagské úmluvy o ochraně dětí z roku 1996, (říjen 2017), bod č. 38, „Zvláštní komise znovu zdůrazňuje, že – a) ústřední orgány by měly při výkonu svých funkcí v oblasti přijímání návrhů respektovat skutečnost, že hodnocení faktických a právních otázek (jako je například obvyklé bydliště, existence práva péče o dítě nebo údajné domácí násilí) spadá zpravidla do kompetence soudu nebo jiného příslušného orgánu, který o návrhu na navrácení dítěte rozhoduje; b) [...]“, viz bod 13 závěrů a doporučení zasedání zvláštní komise z roku 2011 a bod 1.1.3 závěrů a doporučení zvláštní komise z roku 2006 (k dispozici na webových stránkách Haagské konference o mezinárodním právu soukromém, odkaz uveden v poznámce pod čarou č. 17).

¹³² Článek 27 Úmluvy, který dává ústřednímu orgánu jen velmi omezenou možnost návrh na navrácení dítěte nepřijmout, by proto neměl být vykládán tak, že ústřednímu orgánu umožňuje odmítnout přijetí návrhu na navrácení dítěte na základě údajného vážného nebezpečí.

pověřen samotný ústřední orgán nebo jeho zástupce. Pokud to však spadá do rámce jeho funkcí a pravomocí a nezdrží to zahájení soudního řízení, měl by ústřední orgán již v rané fázi procesu navrácení dítěte podniknout kroky směřující ke shromáždění informací, které budou pravděpodobně potřebné nebo které budou vyžádány, aby tak poskytl včasnou pomoc soudu a vyhnul se nutnosti přerušit řízení za účelem shromáždění těchto informací.

3. Správná praxe pro ústřední orgán dožadujícího státu

96. Ústřední orgán dožadujícího státu by měl být v rámci správné praxe připraven, bude-li o to požádán a je-li to podle příslušných zákonů a postupů vhodné:
- poskytovat informace o zákonech a postupech ve své vlastní jurisdikci,
 - poskytnout zprávu o sociálním postavení dítěte, pokud je sdílení této informace relevantní, vhodné a umožňuje ho zákon,
 - na vyžádání poskytnout v odpovědi věcné informace o konkrétních okolnostech v dožadujícím státě, pokud je to relevantní, vhodné a umožňuje to zákon,
 - na vyžádání poskytnout informace týkající se správních opatření, která jsou nutná a vhodná k zajištění bezpečného návratu dítěte, a umožnit přijetí těchto opatření,
 - jednat v co nejkratším časovém rámci a podniknout veškerá opatření nezbytná k dodržování lhůt stanovených soudem, aby nedocházelo k nepřiměřeným průtahům; na vyžádání poskytnout úřadům v dožadujícím státě informace s cílem v maximální možné míře usnadnit účinnost ochranných opatření, jako je například oznámení nadcházejícího příjezdu dítěte příslušným orgánům sociální péče za účelem přijetí opatření nezbytných pro řešení vážného nebezpečí.

4. Správná praxe pro ústřední orgán dožádaného státu

97. Ústřední orgán dožádaného státu by měl být v rámci správné praxe připraven, bude-li to podle příslušných zákonů a postupů vhodné:
- neprodleně informovat ústřední orgán dožadujícího státu o veškerých informacích, které si vyžádá soud, a o časovém rámci, který soud pro poskytování těchto informací stanoví,
 - pravidelně a podle potřeby informovat ústřední orgán dožadujícího státu o relevantních záležitostech včetně pokroku a výsledků, jakož i o veškerých požadavcích stanovených soudem v souvislosti s rozhodnutím o navrácení dítěte, zrcadlovými rozhodnutími nebo jinými rozhodnutími, jejichž cílem je chránit dítě před vážným nebezpečím a usnadnit bezpečný návrat dítěte,
 - jednat v co nejkratším časovém rámci a podniknout veškerá opatření nezbytná k dodržování lhůt stanovených soudem, aby nedocházelo k nepřiměřeným průtahům.

V

**Užitečné zdroje
informací**

98. Za účelem získání a prohloubení znalostí a porozumění výkladu a uplatňování čl. 13 odst. 1 písm. b) mohou soudy, ústřední orgány a další subjekty nahlédnout do těchto zdrojů.

1. Důvodová zpráva k Úmluvě z roku 1980

99. Důvodovou zprávu k této Úmluvě¹³³, která obsahuje mimo jiné informace o přípravných pracích a okolnostech uzavření Úmluvy, lze použít jako doplňující prostředek k výkladu této Úmluvy¹³⁴.

2. Sborník ze čtrnáctého zasedání (1980)

100. Sborník ze čtrnáctého zasedání (*Proceedings of the Fourteenth Session*¹³⁵), jehož součástí je i důvodová zpráva, obsahuje také veškeré přípravné práce vedoucí k přijetí textu Úmluvy, jako jsou například přípravné dokumenty, pracovní dokumenty vypracované delegacemi, které se zasedání zúčastnily, a zápisy ze zasedání. Tyto dokumenty lze použít jako doplňující prostředky k výkladu Úmluvy¹³⁶.

3. Databáze mezinárodních únosů dětí (INCADAT)

101. Databáze INCADAT¹³⁷ byla založena za účelem usnadnění vzájemného porozumění a důslednějšího výkladu Úmluvy. Je k dispozici bezplatně on-line v angličtině, francouzštině a španělštině. Databáze INCADAT obsahuje shrnutí a úplná znění významných rozhodnutí týkajících se mezinárodních únosů dětí z celého světa. Obsahuje rovněž přehledy stručných právních analýz týkajících se otázek, které jsou v řízeních o navrácení dítěte často předmětem sporu a soudního výkladu, včetně čl. 13 odst. 1 písm. b)¹³⁸.

¹³³ Citováno v poznámce pod čarou č. 10.

¹³⁴ Viz článek 31 *Vídeňské úmluvy ze dne 23. května 1969 o smluvním právu*.

¹³⁵ Citováno v poznámce pod čarou č. 10.

¹³⁶ Viz článek 32 *Vídeňské úmluvy ze dne 23. května 1969 o smluvním právu*.

¹³⁷ K dispozici na adrese < www.incadat.com >.

¹³⁸ Analýzu čl. 13 odst. 1 písm. b) najdete na webových stránkách Haagské konference o mezinárodním právu soukromém na adrese < www.hcch.net > v části „Child abduction“ (Únosy dětí), dále „The Convention“ (Úmluva), dále „Case Law Analysis“ (Analýza judikatury), dále „Exceptions to Return“ (Výjimky při navrácení), dále „Grave Risk of Harm“ (Vážné nebezpečí újmy).

4. Pokyny pro správnou praxi zveřejněné Haagskou konferencí o mezinárodním právu soukromém

102. Haagská konference o mezinárodním právu soukromém vydala kromě těchto pokynů i další Pokyny pro správnou praxi¹³⁹, které se vztahují k Úmluvě a které mohou být užitečné pro soudy, ústřední orgány i další subjekty při výkladu a uplatňování čl. 13 odst. 1 písm. b):

- Pokyny pro správnou praxi podle Haagské úmluvy o únosech dětí z roku 1980: Část I – Postupy ústředních orgánů (Part I – Central Authority Practice),
- Pokyny pro správnou praxi podle Haagské úmluvy o únosech dětí z roku 1980: Část II – Prováděcí opatření (Part II – Implementing Measures),
- Pokyny pro správnou praxi podle Haagské úmluvy o únosech dětí z roku 1980: Část III – Preventivní opatření (Part III – Preventive Measures),
- Pokyny pro správnou praxi podle Haagské úmluvy o únosech dětí z roku 1980: Část IV – Výkon rozhodnutí (Part IV – Enforcement),
- Pokyny pro správnou praxi podle Haagské úmluvy o únosech dětí z roku 1980: Část V – Mediace, a dále
- Přeshraniční kontakt s dětmi – obecné zásady a pokyny pro správnou praxi (Transfrontier Contact Concerning Children – General Principles and Guide to Good Practice).

5. Mezinárodní haagská síť soudců (IHNJ)

103. Vytvoření sítě IHNJ specializované na rodinné záležitosti bylo poprvé navrženo na semináři pro soudce týkajícím se mezinárodní ochrany dětí a pořádaném v roce 1998 v hotelu De Ruwenberg. Bylo doporučeno, aby příslušné orgány (např. předsedové soudů nebo jiní soudní úředníci podle zvyklostí v jednotlivých právních kulturách) v různých jurisdikcích určily jednoho nebo více členů justičních orgánů, kteří budou působit jako prostředníci komunikace a kontaktů s příslušnými vnitrostátními ústředními orgány, jinými soudci spadajícími do jejich jurisdikce a se soudci jiných smluvních stran, a to – minimálně zpočátku – pro záležitosti související s Úmluvou z roku 1980. Síť IHNJ usnadňuje komunikaci a spolupráci mezi soudci na mezinárodní úrovni s cílem zajistit účinné uplatňování Úmluvy. Soudcům se doporučuje nahlédnout do seznamu členů IHNJ, který je k dispozici na webových stránkách Haagské konference o mezinárodním právu soukromém¹⁴⁰.

¹³⁹ Všechny tyto publikace jsou k dispozici na webových stránkách Haagské konference o mezinárodním právu soukromém na adrese < www.hcch.net > v části „Publications“ (Publikace) a dále „Guides to Good Practice“ (Pokyny pro správnou praxi).

¹⁴⁰ Viz seznam členů IHNJ, který je k dispozici na webových stránkách Haagské konference o mezinárodním právu soukromém (viz odkaz uvedený v poznámce pod čarou č. 34).

6. *Informační bulletin soudců* týkající se mezinárodní ochrany dětí (*The Judges' Newsletter on International Child Protection*)

104. *Informační bulletin soudců* zajišťuje oběh informací týkajících se justiční spolupráce v oblasti mezinárodní ochrany dětí. Poprvé ho vydala Haagská konference o mezinárodním právu soukromém v roce 1999. V současné době je tento bulletin vydáván dvakrát ročně¹⁴¹.

7. Dokumenty vypracované vnitrostátními orgány

105. V průběhu let vydaly vnitrostátní soudní orgány sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek a podobné dokumenty, jejichž cílem je pomáhat soudům při řešení těchto složitých případů, například:
- elektronickou sbírku soudních rozhodnutí a stanovisek, kterou vydal National Judicial Institute of Canada¹⁴²,
 - National Domestic and Family Violence Bench Book of Australia (vnitrostátní australskou sbírku soudních rozhodnutí a stanovisek v oblasti domácího násilí a násilí v rodinách)¹⁴³,
 - argentinský protokol o provádění mezinárodních úmluv o únosech dětí¹⁴⁴,
 - elektronické pokyny zveřejněné kanceláří generálního prokurátora v Brazílii¹⁴⁵.

¹⁴¹ Všechny svazky *Informačního bulletinu soudců* jsou k dispozici v angličtině a ve francouzštině, některé z nich i ve španělštině, na webových stránkách Haagské konference o mezinárodním právu soukromém (viz odkaz uvedený v poznámce pod čarou č. 118). Svazek V *Informačního bulletinu soudců* se zaměřil speciálně na čl. 13 odst. 1 písm. b).

¹⁴² The 1980 Hague Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction, National Judicial Institute Electronic Bench Book, National Judicial Institute, aktualizováno v květnu 2018.

¹⁴³ Tato sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek je k dispozici na adrese: < <https://aija.org.au/publications/national-domestic-and-family-violence-bench-book/> > (naposledy navštíveno dne 5. února 2020).

¹⁴⁴ *Protocolo de actuación para el funcionamiento de los convenios de sustracción internacional de niños*, schválený dne 28. dubna 2017. Tento protokol je k dispozici na webových stránkách Nejvyššího soudu Argentiny na adrese: < <http://www.cij.gov.ar/adj/pdfs/ADJ-0.305074001493756538.pdf> > (naposledy navštíveno dne 5. února 2020).

¹⁴⁵ Tyto pokyny jsou k dispozici na adrese < http://www.agu.gov.br/page/content/detail/id_conteudo/157035 > (naposledy navštíveno dne 5. února 2020).

Seznam citované judikatury

Seznam citované judikatury

Veškerá rozhodnutí citovaná v těchto pokynech a uvedená v odkazech níže jsou k dispozici na stránkách INCADAT¹⁴⁶, kde se nachází úplné znění příslušného rozhodnutí v původním jazyce, jakož i jeho shrnutí v angličtině, francouzštině nebo španělštině, v kombinaci dvou z těchto jazyků nebo ve všech třech těchto jazycích. Jedinečné referenční číslo INCADAT uvedené v hranatých závorkách umožňuje snadný přístup k rozhodnutí formou zadání tohoto čísla do příslušného políčka vyhledávače.

Číselné údaje odkazují na čísla stránek.

Argentina

- A. v. A.*, 5. října 2001, Buenos Aires Court of First Instance (Argentina)
[odkaz INCADAT: HC/E/AR 487] ----- 41, 42
- E.S. s/ Reintegro de hijo*, 11. června 2013, *Corte Suprema de Justicia de la Nación* (Argentina)
[odkaz INCADAT: HC/E/AR 1305] ----- 31
- G., P. C. c. H., S. M. s/ reintegro de hijos*, 22. srpna 2012, *Corte Suprema de Justicia de la Nación* (Argentina) [odkaz INCADAT: HC/E/AR 1315] ----- 40, 48

Austrálie

- Director General, Department of Community Services Central Authority v. J.C. and J.C. and T.C.*, 11. července 1996, Full Court of the Family Court of Australia at Sydney (Austrálie)
[odkaz INCADAT: HC/E/AU 68] ----- 48
- Director-General Department of Families, Youth and Community Care and Hobbs*, 24. září 1999, Family Court of Australia at Brisbane (Austrálie) [odkaz INCADAT: HC/E/AU 294] ----- 47
- Director-General, Department of Families v. R.S.P.* [2003] FamCA 623, 26. srpna 2003, Full Court of the Family Court of Australia (Austrálie) [odkaz INCADAT: HC/E/AU 544] ----- 47
- DP v. Commonwealth Central Authority*, [2001] HC 39, (2001) 180 ALR 402 (Austrálie)
[odkaz INCADAT HC/E/AU 346] ----- 42
- Gsponer v. Johnson*, 23. prosince 1988, Full Court of the Family Court of Australia at Melbourne (Austrálie) [odkaz INCADAT: HC/E/AU 255] ----- 31
- H.Z. v. State Central Authority*, 6. července 2006, Full Court of the Family Court of Australia at Melbourne (Austrálie) [odkaz INCADAT: HC/E/AU 876] ----- 27
- Police Commissioner of South Australia v. H.*, 6. srpna 1993, Family Court of Australia at Adelaide (Austrálie) [odkaz INCADAT: HC/E/AU 260] ----- 40
- State Central Authority v. Maynard*, 9. března 2003, Family Court of Australia (Austrálie)
[odkaz INCADAT: HC/E/AU 541] ----- 42
- State Central Authority, Secretary to the Department of Human Services v. Mander*, 17. září 2003, Family Court of Australia (Austrálie) [odkaz INCADAT: HC/E/AU 574] ----- 39

¹⁴⁶ Viz oddíl V těchto pokynů.

Rakousko

2Ob90/10i, 8. července 2010, *Oberster Gerichtshof* (Rakousko) [odkaz INCADAT: HC/E/AT 1047] ---- 45

Belgie

No 03/3585/A, 17. dubna 2003, *Tribunal de première instance de Bruxelles* (Belgie)
[odkaz INCADAT: HC/E/BE 547] ----- 41

No de rôle: 07/78/C, 25. ledna 2007, *Tribunal de première instance de Bruxelles* (Belgie)
[odkaz INCADAT: HC/E/BE 857] ----- 42

Kanada

Achakzad v. Zemaryalai [2011] W.D.F.L. 2, 20. července 2010, Ontario Court of Justice (Kanada)
[odkaz INCADAT: HC/E/CA 1115] ----- 39

Chalkley v. Chalkley (1995) ORFL (4th) 422, 13. ledna 1995, Court of Appeal of Manitoba
(Kanada) [odkaz INCADAT: HC/E/CA 14] ----- 48

J.D. v. P.D., (2010) ONCJ 410, 9. září 2010, Ontario Court of Justice (Kanada)
[odkaz INCADAT: HC/E/CA 1421] ----- 34

Kovacs v. Kovacs (2002), 59 O.R. (3d) 671 (Sup. Ct.), 23. dubna 2002, Ontario Superior Court of
Justice (Kanada) [odkaz INCADAT: HC/E/CA 760] ----- 58

M.G. v. R.F., 2002 R.J.Q. 2132, 23. srpna 2002, Quebec Court of Appeal (Kanada)
[odkaz INCADAT: HC/E/CA 762] ----- 58

Mbuyi v. Ngalula, (2018) MBQB 176, 8. listopadu 2018, Court of Queen's Bench of Manitoba
(Kanada) [odkaz INCADAT: HC/E/CA 1416] ----- 34, 39

Office of the Children's Lawyer v. Balev, 2018 SCC 16, Supreme Court of Canada (Kanada)
[odkaz INCADAT: HC/E/CA 1389] ----- 16

Thomson v. Thomson, [1994] 3 SCR 551, 20. října 1994, Supreme Court of Canada (Kanada)
[odkaz INCADAT: HC/E/CA 11] ----- 26

Solis v. Tibbo Lenoski, 2015 BCCA 508 (CanLII) (Kanada) [odkaz INCADAT HC/E/CA 1403] ----- 42

Y.D. v. J.B., [1996] R.D.F. 753, 17. května 1996, Superior Court of Quebec (Kanada)
[odkaz INCADAT: HC/E/CA 369] ----- 40

Chile

N. R. c. J. M. A. V. s/ reintegro de hijo, 28. února 2013, *Corte Suprema* (Chile)
[odkaz INCADAT: HC/E/CL 1318] ----- 40

Čína

EW v. LP, HCMP1605/2011, 31. ledna 2013, High Court of Hong Kong Special Administrative Region (Čína) [odkaz INCADAT: HC/E/CNh 1408] ----- 26

LPQ v. LYW [2014] HKCU 2976, 15. prosince 2014, High Court of Hong Kong Special Administrative Region (Čína) [odkaz INCADAT: HC/E/CNh 1302] ----- 46

Dánsko

B-2939-01, 11. ledna 2002, *Vestre Landsret* (Dánsko) [odkaz INCADAT: HC/E/DK 519] ----- 41

V.L. B-1572-09, 23. září 2009, *Vestre Landsret* (Dánsko) [odkaz INCADAT: HC/E/DK 1101] ----- 42

Francie

No de pourvoi 08-18126, 25. února 2009, *Cour de cassation* (Francie) [odkaz INCADAT: HC/E/FR 1013] ----- 40

No de pourvoi 14-17,493, 19. listopadu 2014, *Cour de cassation* (Francie) [odkaz INCADAT: HC/E/FR 1309] ----- 41

No de pourvoi 17-11031, 4. května 2017, *Cour de cassation* (Francie) [odkaz INCADAT: HC/E/FR 1346] ----- 42

No de RG 06/00395, 30. května 2006, *Cour d'appel de Paris* (Francie) [odkaz INCADAT: HC/E/FR 1010] ----- 39

No de RG 08/04984, 18. února 2009, *Cour d'appel de Nîmes* (Francie) [odkaz INCADAT: HC/E/FR 1135] ----- 41

No de RG 11/01062, 28. června 2011, *Cour d'appel de Bordeaux* (Francie) [odkaz INCADAT: HC/E/FR 1128] ----- 40

No de RG 11/01437, 1. prosince 2011, *Cour d'appel d'Agen* (Francie) [odkaz INCADAT: HC/E/FR 1172] ----- 43

No de RG 11/02685, 28. června 2011, *Cour d'appel de Rennes* (Francie) [odkaz INCADAT: HC/E/FR 1129] ----- 41, 46

No de RG 11/02919, 19. září 2011, *Cour d'appel de Lyon* (Francie) [odkaz INCADAT: HC/E/FR 1168] ----- 40

No de RG 12-19382, 20. března 2013, *Cour de cassation* (Francie) [odkaz INCADAT: HC/E/FR 1213] ----- 40

Německo

12 UF 532/16, 6. července 2016, *Oberlandesgericht München Senat für Familiensachen* (Německo) [odkaz INCADAT: HC/E/DE 1405] ----- 27

17 UF 56/16, 4. května 2016, *Oberlandesgericht Stuttgart Senat für Familiensachen* (Německo) [odkaz INCADAT: HC/E/DE 1406] ----- 40

7 UF 660/17, 5. července 2017, *Oberlandesgericht Nürnberg Senat für Familiensachen* (Německo) [odkaz INCADAT: HC/E/DE 1409] ----- 43

Irsko

A.S. v. P.S. (Child Abduction) [1998] 2 IR 244, 26. března 1998, Supreme Court (Irsko)
[odkaz INCADAT: HC/E/IE 389] ----- 40

Izrael

DZ v. YVAMVD, RFamA 2270, 30. května 2013, Supreme Court (Izrael)
[odkaz INCADAT: HC/E/IL/1211] ----- 49

LM v. MM Nevo, RFamA 2338/09, 3. června 2009, Supreme Court (Izrael)
[odkaz INCADAT: HC/E/IL 1037] ----- 48

Motion for Leave to Appeal (Family Matters) 5690/10, 10. srpna 2010, Supreme Court (Izrael) [odkaz INCADAT: HC/E/1290] ----- 44, 45

Mexiko

Procedure for International Return of Children, věc č. 2926/2008, 16. února 2009, *Tercera Sala Familiar del Honorable Tribunal Superior de Justicia del Distrito Federal* (Mexiko)
[odkaz INCADAT: HC/E/MX 1038] ----- 41

Nizozemsko

X. (the mother) against Y. (the father), 22. února 2018, *Rechtbank 's-Gravenhage* (Nizozemsko) [odkaz INCADAT: HC/E/NL 1391] ----- 39

Nový Zéland

H. v. H. [1995] 12 FRNZ 498, 4. prosince 1995, High Court at Wellington (Nový Zéland)
[odkaz INCADAT: HC/E/NZ 30] ----- 45

K.M.A. v. Secretary for Justice [2007] NZFLR 891, 5. června 2007, Court of Appeal of New Zealand (Nový Zéland) [odkaz INCADAT: HC/E/NZ 1118] ----- 40, 49

Secretary for Justice v. N., ex parte C, 4. března 2001, High Court at Wellington (Nový Zéland) [odkaz INCADAT: HC/E/NZ 501] ----- 46

Švýcarsko

5A_285/2007/frs, 16. srpna 2007, *Tribunal fédéral, IIe cour de droit civil* (Švýcarsko)
[odkaz INCADAT: HC/E/CH 955] ----- 40

Spojené království

F. v. M. (Abduction: Grave Risk of Harm) [2008] 2 FLR 1263, 6. února 2008, Family Division of the High Court of England and Wales (Spojené království)
[odkaz INCADAT: HC/E/UKe 1116] ----- 38, 46

O. v. O. 2002 SC 430, 3. května 2002, Outer House of the Court of Session of Scotland (Spojené království) [odkaz INCADAT: HC/E/UKs 507] ----- 48

Re A. (Minors) (Abduction: Custody Rights) [1992] Fam 106, 12. února 1992, Court of Appeal of England and Wales (Spojené království) [odkaz INCADAT: HC/E/UKe 48] ----- 41

<i>Re C. (Abduction: Grave Risk of Psychological Harm)</i> [1999] 1 FLR 1145, 2. prosince 1999, Court of Appeal of England and Wales (Spojené království) [odkaz INCADAT: HC/E/UKe 269] -----	47
<i>Re D.</i> [2006] 3 WLR 0989, 16. listopadu 2006, United Kingdom House of Lords (Anglie a Wales) (Spojené království) [odkaz INCADAT: HC/E/UKe 880] -----	26
<i>Re D. (Article 13b: Non-return)</i> [2006] EWCA Civ 146, 25. ledna 2006, Court of Appeal of England and Wales (Spojené království) [odkaz INCADAT: HC/E/UKe 818] -----	42
<i>Re E. (Children) (Abduction: Custody Appeal)</i> [2011] UKSC 27, [2012] 1 A.C. 144, 10. června 2011, United Kingdom Supreme Court (Anglie a Wales) (Spojené království) [odkaz INCADAT: HC/E/UKe 1068] -----	26, 34, 40, 46
<i>Re G. (Abduction: Withdrawal of Proceedings, Acquiescence, Habitual Residence)</i> [2007] EWHC 2807 (Fam), 30. listopadu 2007, High Court (Family Division) of England and Wales (Spojené království) [odkaz INCADAT: HC/E/UKe 966] -----	44
<i>Re M. a J. (Abduction) (International Judicial Collaboration)</i> [1999] 3 FCR 721, 16. srpna 1999, High Court of England and Wales (Spojené království) [odkaz INCADAT: HC/E/UKe 266] -----	44
<i>Re S. (A Child) (Abduction: Rights of Custody)</i> [2012] UKSC 10, [2012] 2 A.C. 257, 14. března 2012, United Kingdom Supreme Court (Anglie a Wales) (Spojené království) [odkaz INCADAT: HC/E/UKe 1147] -----	47
<i>Re T. (Abduction: Child's Objections to Return)</i> [2000] 2 F.L.R. 192, 18. dubna 2000, Court of Appeal of England and Wales (Spojené království) [odkaz INCADAT: HC/E/UKe 270] -----	48
<i>Re W. (A Child)</i> [2004] EWCA Civ 1366 (Spojené království) [odkaz INCADAT: HC/E/UKe 771] -----	38

Spojené státy americké

<i>Abbott v. Abbott</i> , 130 S. Ct. 1983 (2010), 17. května 2010, Supreme Court (USA) [odkaz INCADAT: HC/E/USf 1029] -----	21
<i>Escaf v. Rodriguez</i> , 200 F. Supp. 2d 603 (E.D. Va. 2002), 6. května 2002, United States District Court for the Eastern District of Virginia, Alexandria Division (USA) [odkaz INCADAT: HC/E/USf 798] -----	41
<i>Freier v. Freier</i> , 969 F. Supp. 436 (E.D. Mich. 1996), 4. října 1996, United States District Court for the Eastern District of Michigan, Southern Division (USA) [odkaz INCADAT: HC/E/USf 133] -----	41
<i>Gomez v. Fuenmayor</i> , No 15-12075, United States Court of Appeal (11 th Circuit), 5. února 2016 (USA) [odkaz INCADAT: HC/E/US 1407] -----	38
<i>In the Matter of L.L. (Children)</i> , 22. května 2000, Family Court of New York (USA) [odkaz INCADAT: HC/E/USs 273] -----	48
<i>Miltiadous v. Tetervak</i> , 686 F. Supp. 2d 544 (E.D. Pa. 2010), 19. února 2010, United States District Court, Eastern Division Pennsylvania (USA) [odkaz INCADAT: HC/E/US 1144] -----	37
<i>Ostevoll v. Ostevoll</i> , 2000 WL 1611123 (S.D. Ohio 2000), 16. srpna 2000, United States District Court in Ohio (USA) [odkaz INCADAT: HC/E/US 1145] -----	39
<i>Pliego v. Hayes</i> , 843 F.3d 226 (6 th Cir. 2016), 5. prosince 2016, Court of Appeals for the Sixth Circuit (USA) [odkaz INCADAT: HC/E/US 1386] -----	46
<i>Sabogal v. Velarde</i> , 106 F. Supp. 3d 689 (2015), 20. května 2015, United States District Court for the District of Maryland (USA) [odkaz INCADAT: HC/E/USf 1383] -----	34, 44
<i>Souratgar v. Fair</i> , 720 F.3d 96 (2 nd Cir. 2013), 13. června 2013, United States Court of Appeals for the Second Circuit, (USA) [odkaz INCADAT: HC/E/US 1240] -----	38

Tabacchi v. Harrison, 2000 WL 190576 (N.D.Ill.), 2. srpna 2000, United States District Court for the Northern District of Illinois, Eastern Division (USA) [odkaz INCADAT: HC/E/USf 465] ----- 38

Taylor v. Taylor, 502 Fed.Appx. 854, 2012 WL 6631395 (C.A.11 (Fla.)) (11th Cir. 2012), 20. prosince 2012, United States Court of Appeals for the Eleventh Circuit (USA) [odkaz INCADAT: HC/E/US 1184] ----- 38

Zimbabwe

Secretary for Justice v. Parker, 1999 (2) ZLR 400 (H), 30. listopadu 1999, High Court (Zimbabwe) [odkaz INCADAT: HC/E/ZW 340] ----- 38